

**Η ΒΙΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ. ΚΑΤΑ ΠΟΣΟ Η ΔΙΑΙΤΗΣΙΑ ΚΑΙ Η
ΕΛΛΕΙΨΗ ΑΜΕΡΟΛΗΨΙΑΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΚΑΙ ΤΡΟΦΟΔΟΤΟΥΝ ΤΟ
ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ**

Του Νικολάου Δ. Δημητρόπουλου

**Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία που υποβάλλεται
στο καθηγητικό σώμα για την μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων
απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του μεταπτυχιακού προγράμματος
«Οργάνωση και Διοίκηση Αθλητικών Οργανισμών και Επιχειρήσεων» του
Τμήματος Οργάνωσης και Διαχείρισης του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου στην
κατεύθυνση «Οργάνωση & Διοίκηση Αθλητικών Οργανισμών & Επιχειρήσεων»**

**Σπάρτη
2017**

Εγκεκριμένο από το καθηγητικό σώμα

1ος Επιβλέπων: Μάριος Παπαλουκάς, Αναπληρωτής Καθηγητής

2ος Επιβλέπων: Βασιλική Αυγερινού, Επίκουρος Καθηγήτρια

3ος Επιβλέπων: Γιώργος Κυπραίος, Αναπληρωτής Καθηγητής

Υπεύθυνη Δήλωση

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις του άρθρου 14 της παραγράφου 2 (Διαγραφές Μεταπτυχιακών Φοιτητών) του Κανονισμού Λειτουργίας Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών, δηλώνω υπεύθυνα ότι για τη συγγραφή της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής μου Εργασίας(ΜΔΕ) δεν χρησιμοποίησα ολόκληρο ή μέρος έργου άλλου δημιουργού ή τις ιδέες και αντιλήψεις άλλου δημιουργού χωρίς να γίνεται αναφορά στην πηγή προέλευσης (βιβλίο, άρθρο από εφημερίδα ή περιοδικό, ιστοσελίδα κλπ.).

Ημερομηνία: 22/03/2017

Ο Δηλών

Δημητρόπουλος Νικόλαος

(Υπογραφή)

Copyright © Δημητρόπουλος Νικόλαος, 2017

Με επιφύλαξη κάθε δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ' ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερευνηθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου του Τμήματος Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Νικόλαος Δ. Δημητρόπουλος: Η βία στο χώρο του ποδοσφαίρου. Κατά πόσο η διαιτησία και η έλλειψη αμεροληψίας επηρεάζουν και τροφοδοτούν το φαινόμενο

(Με την επίβλεψη του κ. Μάριου Παπαλουκά Αναπληρωτή Καθηγητή)

Σκοπός της έρευνας μας είναι να εξετάσουμε το ρόλο της διαιτησίας καθώς και τα φαινόμενα βίας και χουλιγκανισμού στο χώρο του ποδοσφαίρου. Για το σκοπό της μελέτης μας χρησιμοποιήθηκε δομημένο ερωτηματολόγιο που έχει συνταχθεί από το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας το 2014, και έχει χρησιμοποιηθεί ήδη στην ελληνική επικράτεια για την κατάσταση του ελληνικού ποδοσφαίρου και της διαιτησίας. Το ερωτηματολόγιο περιέχει 10 ερωτήσεις και 1 προαιρετική (σύνολο 11 ερωτήσεις). Έγινε με διατήρηση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων και πραγματοποιήθηκε με την μορφή της διανομής του προς τον εκάστοτε συμμετέχοντα από τον ερευνητή. Στην έρευνα πήραν μέρος 220 άτομα. Δόθηκαν οδηγίες όπως να επιλέγουν μία απάντηση σε κάθε ερώτηση καθώς και ότι δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις ενώ τα ερωτηματολόγια δίνονταν και έπρεπε να επιστραφούν σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα. Η στατιστική ανάλυση έγινε με την επί τοις εκατό αναλογία. Για τη στατιστική ανάλυση χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα Excel. Τα αποτελέσματα από την έρευνα μας δείχνουν μια αρνητική εικόνα των ερωτηθέντων για το ελληνικό επαγγελματικό ποδόσφαιρο σε ποσοστό της τάξης του 55%. Και αυτό οφείλεται σε μεγάλο ποσοστό στην αναξιπιστία που εκπέμπει το ελληνικό πρωτάθλημα. Ανησυχητικό είναι και το ποσοστό του 88% των απαντήσεων των ερωτηθέντων οι οποίοι δηλώνουν ότι υπάρχει μεροληψία της διοργανώτριας αρχής και αυτός είναι ένας από τους παράγοντες διαμόρφωσης της κακής εικόνας του ελληνικού ποδοσφαίρου. Ευθύνες για το θέμα φαίνεται ότι υπάρχουν σε όλους τους τομείς αφού ένα ποσοστό της τάξης του 76,5% πιστεύουν ότι υπάρχουν αγώνες προσυνηνομημένοι. Όσον αφορά τις ερωτήσεις που γίνονται για τη διαιτησία οι απαντήσεις δείχνουν την αρνητική εικόνα των ερωτηθέντων φιλάθλων που έχουν για τη διαιτησία αφού σε ποσοστό 75% (διαφωνούν απόλυτα, μάλλον διαφωνούν) δεν πιστεύουν σε μια αμερόληπτη διαιτησία. Δυστυχώς τα ποσοστά παραμένουν περίπου τα ίδια στην ερώτηση κατά πόσο η διαιτησία λειτουργεί με ισονομία – ίση μεταχείριση για όλες τις ομάδες. Επίσης ένα ποσοστό πάνω από 50% δηλώνει ότι η ελληνική διαιτησία και το ελληνικό ποδόσφαιρο χρειάζεται κάθαρση. Όλα αυτά τα πιστεύω οδηγούν τόσο στην απαξίωση που έχουμε τόσο για τη διαιτησία όσο και για το ίδιο το ελληνικό ποδόσφαιρο. Τα φαινόμενα βίας αποτελούν ένα ακόμη σημείο απαξίωσης του ελληνικού ποδοσφαίρου.

Λέξεις κλειδιά: *ποδόσφαιρο, βία, χουλιγκανισμός, διαιτησία*

ABSTRACT

Nikolaos D. Dimitropoulos: Football violence. To what extent does refereeing and bias affect and reinforce this phenomenon.

(Under the supervision of Mr. Marios Papaloukas Assistant Professor)

The objective of our study is to look into the role of refereeing as well as football violence and hooliganism. For the purpose of our study a structured questionnaire – drafted by the University of Macedonia in 2014– was used. The same questionnaire has been used throughout Greece concerning the state of Greek football and refereeing. The questionnaire contains 10 questions and 1 optional (a total of 11 questions). Participants remained anonymous and the survey was conducted in the form of the researcher distributing the questionnaire to each individual participant. Two hundred-twenty people took part in the survey. They were given directions to choose one answer for each question and told that there were no right or wrong answers. Also, the questionnaires which were handed out had to be returned in due course. The statistical analysis was based on a percentage ratio. Excel was used for this analysis. The survey results indicate that 55% of those questions have formed a negative opinion of Greek professional football. This is due largely to the lack of credibility that Greek football projects. Another worrying finding was that 88% of participants state that there is bias on the part of the organizing body and that this one of the underlying factors of the poor image of Greek football. It seems that all parties are responsible since 76,5% believe that there are fixed games. As for the questions regarding refereeing, the answers show that fans have a negative opinion as 75% do not believe in unbiased refereeing. Unfortunately, the percentages are similar when participants were asked whether they believed refereeing was fair towards to all teams. In addition, over 50% state that Greek refereeing is in need of (cleansing) reform. All this results in turning our back on both refereeing and Greek football itself. Football violence is yet another reason why Greek football is held in contempt.

Key words: *football, violence, hooliganism, refereeing*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ABSTRACT.....	5
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
1.1. ΟΡΙΣΜΟΣ.....	9
2. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	15
2.1. Αθλητικά Σωματεία και Πολιτικές.....	20
2.2. Συνέπειες των πολιτικών που εφαρμόζονται.....	20
2.3. Οπαδοί του ποδοσφαίρου, χούλιγκαν και δημοσιογράφοι.....	21
2.4. Συζητήσεις των Μέσων Ενημέρωσης και της Αστυνομίας.....	24
2.5. Ακαδημαϊκή πληροφόρηση: Τα κριτήρια επιλογής.....	28
2.6. Μηχανορραφίες, ηγεσίες στο ποδόσφαιρο και επιθετική πολιτική.....	31
2.7. Ο χουλιγκανισμός στο Ηνωμένο Βασίλειο.....	36
2.8. Συνέπειες του φαινομένου.....	40
2.9 Διαιτησία και χουλιγκανισμός στο ποδόσφαιρο.....	41
3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	44
4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	45
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	56
6. ΑΝΤΙ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ.....	59
6.1. Προτάσεις.....	60
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	61
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ.....	67

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία τριάντα χρόνια, κανένας άλλος “διάβολος” δεν έχει συνεπάρει σε τέτοια μεγάλη έκταση τα βρετανικά μέσα ενημέρωσης όσο ο χουλιγκανισμός στο σύγχρονο ποδόσφαιρο. Πρωτοσέλιδα, αποκλειστικές ιστορίες και άρθρα γεμάτα από αγανάκτηση για την έκταση του φαινομένου παρελαύνουν καθημερινά, υπογραμμίζοντας είτε την απόρριψη των χούλιγκαν ως ‘μη πραγματικούς υποστηρικτές του ποδοσφαίρου’, είτε προβαίνοντας σε βαρείς χαρακτηρισμούς που κάνουν λόγο για ‘ζώα’ και ‘βάρβαρους’ (Hall 1978).

Η πλειονότητα των άρθρων χαρακτηρίζεται από μία ‘εξοργισμένη’ αντίδραση απέναντι σε πρόσφατες ταραχές που δημιουργούν ορισμένες ομάδες οπαδών και τα οποία κρίνουν εκ του ασφαλούς τα φαινόμενα αυτά ή ερμηνεύονται από το πρίσμα του αρχισυντάκτη. Επομένως οι ελάχιστες σύγχρονες γνώσεις που διαθέτουμε για τον ποδοσφαιρικό χουλιγκανισμό αντικατοπτρίζονται στο γεγονός, ότι ακόμα δεν έχει διατυπωθεί ένας ακριβής νομικός ορισμός για το ποιοι πραγματικά είναι οι χούλιγκαν ούτε έχει αποσαφηνιστεί η ακριβής φύση των πράξεων τους (Redhead 1991).

Ούτως ή άλλως, οι χούλιγκαν του ποδοσφαίρου αναγνωρίζουν τους εαυτούς τους σαν μέλη μιας συμμορίας και σαν τα πιο αυθεντικά δείγματα αφοσίωσης απέναντι στις αθλητικές λέσχες που υποστηρίζουν. Επίσης εύκολα εναρμονίζουν τις βίαιες προθέσεις που έχουν απέναντι στους αγώνες ποδοσφαίρου που παρακολουθούν, με τις πιο φυσιολογικές πλευρές της ζωής τους (εργασία, σύζυγοι, φιλενάδες και ευρύτερες κοινωνικές σχέσεις) (Armstrong & Giulianotti, 1995).

Κατά ένα μοντέρνο τρόπο, μπορεί να χαίρονται με την ‘αφοσίωσή’ που δείχνουν απέναντι στην ομάδα τους αλλά ωστόσο από πού ακριβώς ξεκινάει η εγκληματική τους δραστηριότητα; Το λάθος που κάνουν τόσο η Πολιτεία όσο και τα Μέσα Ενημέρωσης είναι η διαστρεβλωμένη άποψη που έχουν σχηματίσει για τους χούλιγκαν.

Ο Jean Baudrillard (1993), υπογράμμισε ότι οι χούλιγκαν συμμετέχουν στην όλη διαδικασία ξεπερνώντας τα όρια κατά πολύ, προκαλώντας την Πολιτεία να αντιδράσει με βίαια μέσα, ώστε να τους διαλύσει. Με αυτόν τον τρόπο, η αντίδραση της Πολιτείας προκαλεί έναν ευρύτερο δημόσιο τρόμο (ένα παράδειγμα

ήταν τα δολοφονικά κιγκλιδώματα στο Hillsborough). Με παρόμοιο τρόπο προκαλούν οι χούλιγκαν τα μέσα ενημέρωσης τα οποία προσπαθούν να τους περιγράψουν και να τους αποκωδικοποιήσουν με αμφίβολα αποτελέσματα. Οι αποτυχημένες τους προσπάθειες προκαλούν την ειρωνεία των χούλιγκαν και πιθανότατα το ίδιο συμβαίνει και με τους φίλους, την οικογένεια και τους συνάδελφους τους.

Σε προηγούμενες μελέτες Άγγλων και Σκωτσέζων οπαδών, εξετάσαμε ξεχωριστά την έκταση με την οποία έγινε η παρουσίαση των χούλιγκαν του ποδοσφαίρου από τα μέσα ενημέρωσης, σε συνάρτηση με τις τεχνικές παρακολούθησης και αντιμετώπισης τους από την Πολιτεία (αστυνομία) με αμφίβολα αποτελέσματα στο γήπεδο (Armstrong & Harris 1991, Armstrong & Hobbs, 1994, Giulianotti 1991a, Armstrong & Young 1997, Armstrong & Giulianotti, 1998).

Επίσης, δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στις τεχνικές με τις οποίες οι οπαδοί του ποδοσφαίρου, ιδίως οι χούλιγκαν μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να παίξουν έναν ρόλο ή να υποσκάψουν την εικόνα τους που προβάλλεται από τα μέσα ενημέρωσης σε βαθμό παρωδίας (Armstrong 1994, Giulianotti, 1995). Θέλουμε να επεκταθούμε σε πιο γενικές συζητήσεις, εξετάζοντας τις περιπτώσεις των σχέσεων που έχουν αναπτυχθεί ανάμεσα στους χούλιγκαν του ποδοσφαίρου και στους δημοσιογράφους. Το σίγουρο είναι ότι οι σχέσεις τους είναι πιο πολύπλοκες και ασαφείς από ότι υποστηρίζουν οι κοινωνιολόγοι και οι εκπρόσωποι του τύπου. Ερευνούμε έξι κατηγορίες αλληλεπίδρασης των μέσων ενημέρωσης και των χούλιγκαν. Οι Άγγλοι οπαδοί του εξωτερικού, οι σχηματισμοί των χούλιγκαν που είναι γνωστοί ως Inter-City Firm, ο ρόλος των ακαδημιών, η κατασκευή της εικόνας των συμμοριών των χούλιγκαν από τα στελέχη του τύπου, η διερεύνηση του χουλιγκανισμού στην Σκωτία μέσω της εικόνας που προβάλουν για αυτούς τα διφορούμενα μέσα ενημέρωσης και η μη αναφερθείσα αλλά βαθιά αλληλεπίδραση ανάμεσα στους δημοσιογράφους και στους χούλιγκαν αποτελούν αυτές τις κατηγορίες.

Ο χουλιγκανισμός είναι μία ανυπότακτη και καταστροφική συμπεριφορά που την επιδεικνύουν συνήθως οι συμμορίες των νεαρών ανδρών. Η προέλευση του χουλιγκανισμού μας είναι άγνωστη. Συσχετίζεται στην κοινή γνώμη με τους αγώνες

και την υποστήριξη των ομάδων από τα αθλητικά σωματεία [Encyclopedia, www.Natiomaster.com].

1.1. ΟΡΙΣΜΟΣ

Ο χουλιγκανισμός συνεπάγεται κατάφωρη καταπάτηση προς όλους τους κανόνες συμπεριφοράς (Lulescu, 2012). Επίσης, ο ορισμός που δίνεται από τη Lulescu (2012) περιλαμβάνει τη δημόσια τάξη και την ηθική διαταραχή μέσω της συμπεριφοράς που δείχνει έλλειψη σεβασμού και αξιοπρέπειας που αφορούν την κοινωνική αλληλεπίδραση / βάνουση συμπεριφορά ή στάση που εκδηλώνονται από την υπέρβαση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων πολιτών, μέσω της επιθετικότητας, αλλά και της επικίνδυνης και επιβλαβούς συμπεριφοράς.

Η Roulton (2012) και η Lulescu (2012) αναφέρουν πως δεν υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος ορισμός για τον χουλιγκανισμό στο ποδόσφαιρο. Ωστόσο και οι δυο συμφωνούν πως αποτελεί έναν κοινωνικά κατασκευασμένο γενικό όρο, που χρησιμοποιείται για να περιγράψει την άτακτη ή / και τη βίαιη συμπεριφορά των οπαδών ποδοσφαιρικών ομάδων που κυμαίνεται από τη λεκτική κακοποίηση μέχρι και τη συμμετοχή σε μάχες και συμπλοκές. Γενικά, ως ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός αναφέρεται η ανάρμοστη και βίαιη συμπεριφορά οπαδών αθλητικών ομάδων, εντός ή / και εκτός του γηπέδου, που οδηγεί στη διατάραξη της τάξης (Jewell et al., 2014), ή η οποιαδήποτε βίαιη εκδήλωση στην οποία εμπλέκονται οπαδοί ποδοσφαιρικών ομάδων (Lulescu, 2012). Ο χουλιγκανισμός στο ποδόσφαιρο έχει τις απαρχές του στη Βρετανία τις δεκαετίες 1950 και 1960, μέσα από την κουλτούρα που αναπτύχθηκε κυρίως στους skinheads (Smolík, 2012).

Συνολικά, ο χουλιγκανισμός στο ποδόσφαιρο λαμβάνει τις εξής μορφές (Smolík, 2006): εισβολή στο γήπεδο, ρίψη αντικειμένων σε παίκτες στο γήπεδο (κΚεριά, νομίσματα, κλπ), ρίψη αντικειμένων σε πρόσωπα που εμπλέκονται στο παιχνίδι (διαιτητές, παίκτες), διαπληκτισμοί (συμπλοκές με την αστυνομία, με οργανισμούς παροχής υπηρεσιών, κλπ), βανδαλισμοί (σκίσιμο μέχρι και καύση καθισμάτων, καταστροφή εγκαταστάσεων στο γήπεδο ποδοσφαίρου, κλπ), συγκρούσεις που αφορούν τη χρήση βίας (κατά χούλιγκαν, οπαδών, και θεατών αντίπαλων ομάδων, ενάντια σε παίκτες της δικής τους / της αντίθετης ομάδων,

διαιτητές, οργανισμούς παροχής υπηρεσιών, της αστυνομίας, των εκπροσώπων της ποδοσφαιρικής ομάδας, managers κ.λπ.).

Επίσης, αξίζει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με τη Lulescu (2012), δύο κύριες κατηγορίες συμβάντων μπορούν να οριστούν ως χουλιγκανισμός στο ποδόσφαιρο: α) αυθόρμητα περιστατικά, τις περισσότερες φορές ήσσονος σημασίας, που παράγονται από τους υποστηρικτές των ποδοσφαιρικών ομάδων σε γήπεδα ή κοντά σε αυτά και β) εκ προμελέτης βίαιες ενέργειες, όταν συνήθως υπάρχουν σιωπηρές οργανωμένες συμμορίες συγκεντρώνοντας τους οπαδούς από τα αθλητικά σωματεία. Τα επεισόδια μερικές φορές λαμβάνουν χώρα μακριά από το γήπεδο και αρκετά καιρό αφότου έχει διεξαχθεί ένα ποδοσφαιρικό παιχνίδι.

Υπάρχει μία στενή σχέση μεταξύ χουλιγκανισμού και των μέσων μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ). Για τους δημοσιογράφους, ο χουλιγκανισμός εμπίπτει στο πλαίσιο της κοινωνικής παθολογίας, ενώ οι χούλιγκαν παρουσιάζονται ως άτομα με μη πολιτισμένη συμπεριφορά, ή συμμορίες, που λειτουργούν σαν να προέρχονται από κάποιον άλλον πλανήτη ή σαν να είναι 'μανιακοί εξωγήινοι' που χρίζουν ψυχιατρικής παρακολούθησης (Korstanje, 2014). Αυτή η αφελής, κατά τον Korstanje (2014) παρουσίαση ουσιαστικά αγνοεί το ρόλο της κοινωνίας στη δημιουργία του φαινομένου του χουλιγκανισμού και δε δίνει έμφαση στις κοινωνιολογικές πτυχές που διέπουν το χουλιγκανισμό και τους παράγοντες εκείνους που μπορούν να οδηγήσουν τα άτομα σε εγκληματικές συμπεριφορές, όπως είναι η καταστροφή δημόσιας περιουσίας. Έτσι, παρόλο που τα ΜΜΕ παρουσιάζουν τους χούλιγκαν ως ναρκομανείς, εγκληματίες και βίαιους με ασθενέστερους κοινωνικούς δεσμούς, υπάρχει μια πολύ βαθύτερη σχέση μεταξύ των χούλιγκαν, της κοινωνίας και των κυβερνητικών πολιτικών.

Πιο συγκεκριμένα, το παιχνίδι, όπως το ποδοσφαιρικό, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση ταυτοτήτων από μέρους των ατόμων και στη διαμόρφωση μίας περιοχής (σε όρους territory) και ως εκ τούτου η βία από μέρους των οπαδών μίας ποδοσφαιρικής ομάδας σχετίζεται με την ανάγκη τους να διατηρήσουν την ηγεμονία τους σε όρους ομάδας και περιοχής. Καθώς οι οπαδοί των ποδοσφαιρικών ομάδων προέρχονται από διαφορετικές κοινωνικές τάξεις και εθνικά υπόβαθρα, η βία χρησιμοποιείται ως ένα μέσο δημιουργίας και διατήρησης των δεσμών μεταξύ αυτών των ατόμων που ανήκουν σε μία κοινωνική ομάδα

(Spraaij, 2006; Poulton, 2012; Nielsen, 2013; Korstanje, 2014), ενώ παράλληλα αυτή η βία ανταποκρίνεται σε ένα πιο ευρύ αρχέτυπο ηρωισμού και ανδρισμού (Spraaij, 2006; Korstanje, 2014).

Ο χουλιγκανισμός στο ποδόσφαιρο μπορεί επίσης να εξεταστεί υπό το πρίσμα της συλλογικής συμπεριφοράς. Σύμφωνα με τη Lulescu (2012), η θεωρία της συλλογικής συμπεριφοράς αναφέρει πως η συμπεριφορά των ατόμων αλλάζει όταν αυτά τα άτομα βρίσκονται μέσα σε ένα πλήθος. Η συλλογική συμπεριφορά είναι ένα είδος αυθόρμητης συμπεριφοράς, η οποία καθοδηγείται από τυχαίους κανόνες, που μερικές φορές αποκλίνουν από εκείνους τους γενικά αποδεκτούς κανόνες, και οι οποίοι δημιουργούνται από τους συμμετέχοντες σε μια δεδομένη κατάσταση. Μέσα σε ένα πλήθος, τα άτομα χάνουν τις ατομικές τους αντιδράσεις και κάνει την εμφάνισή της η 'συλλογική ψυχή', που οδηγεί αυτά τα άτομα να σκέφτονται, να αισθάνονται και να ενεργούν με εντελώς διαφορετικό τρόπο από ότι θα σκέφτονταν, θα αισθάνονταν και θα ενεργούσαν αν ήταν μόνοι τους. Χαρακτηριστικό αυτής της συλλογικής συμπεριφοράς είναι η ύπαρξη ενός συγκεκριμένου και κοινού σκοπού.

Εκτός των παραπάνω, αυτή η βία συνδέεται με καταπιεσμένα συναισθήματα, τα οποία η κρατικής γραφειοκρατία, όπως την όρισε ο Weber, δεν αφήνει να εκδηλωθούν στη δημόσια σφαίρα, με αποτέλεσμα να βρίσκουν διέξοδο σε φαινόμενα όπως ο χουλιγκανισμός στα σπορ και ιδίως στο ποδόσφαιρο (Korstanje, 2014). Άλλωστε, η καταστροφή δημόσιας περιουσίας δεν είναι τυχαία. Η δημόσια περιουσία στοχοποιείται καθώς αντιπροσωπεύει την ιεραρχική τάξη σε μία κοινωνία και θυμίζει στα άτομα την υποταγή τους σε καθημερινή βάση (Korstanje, 2014). Υπό αυτό το πρίσμα, ο ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός αποτελεί μία εναντίωση στις κοινωνικές νόρμες της υποταγής και συγκεκριμένων συστημάτων αξιών (Smolík, 2006) και συνεπώς ο ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός συνδέεται με τις αλλαγές που συντελούνται σε κοινωνικό επίπεδο και που αφορούν ως επί το πλείστον τις κατώτερες και τις εργατικές τάξεις, οι οποίες μέσα από τη βίαιη συμπεριφορά τους προσπαθούν να ανακτήσουν το παιχνίδι από τις ποδοσφαιρικές ελίτ (Smolík, 2012).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της σύνδεσης μεταξύ κυβερνητικών πολιτικών και ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού αποτελεί η Σερβία, όπου υπάρχει μία σύνδεση

μεταξύ του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού και των τάσεων δεξιού εξτρεμισμού που κυριαρχεί στη χώρα. Πιο αναλυτικά, υποστηρίζεται πως ο χουλιγκανισμός στο ποδόσφαιρο στη Σερβία συνδέεται με το ταραχώδες παρελθόν της χώρας και πιο συγκεκριμένα με την κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας τη δεκαετία του 1990 (Nielsen, 2013).

Με αναφορά στη σύνδεση μεταξύ της ιστορικής πορείας μίας χώρας, του ποδοσφαίρου και του ρόλου των μέσων μαζικής ενημέρωσης, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να αναφέρουμε το εξής παράδειγμα: ο αγώνας μεταξύ Αγγλίας και Δυτικής Γερμανίας στο Ευρωπαϊκό Πρωτάθλημα του 1996 αναφέρθηκε από τους δημοσιογράφους ως η συνέχιση του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Μέσα από το παράδειγμα αυτό μπορούμε να δούμε από τη μία πλευρά των ρόλο των μέσων μαζικής ενημέρωσης στην πυροδότηση φαινομένων χουλιγκανισμού και από την άλλη την σύνδεση και παρομοίωση ποδοσφαιρικών αγώνων με ιστορικά και πολιτικά θέματα (Smolíková, 2012). Εκτός από αυτό, πριν από τη διεξαγωγή του Παγκοσμίου Κυπέλλου στη Γερμανία το 2006, υπήρξε μία είδηση από την ιταλική εφημερίδα *La Repubblica* - που εν τέλει αποδείχθηκε ψεύτικη - ότι νέο-Ναζί ποδοσφαιρικοί χούλιγκαν από όλη την Ευρώπη σχεδίαζαν να επιτεθούν σε Μουσουλμάνους κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του θεσμού (Smolíková, 2012).

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η βία έχει συνδεθεί και με διάφορα κοινωνικά προβλήματα, όπως η φτώχεια και η κοινωνική απογοήτευση με πολιτικές από μέρους των κυβερνήσεων σε διάφορα θέματα. Αυτό συνδέεται ξανά με τα καταπιεσμένα συναισθήματα από μέρους των ατόμων, τα οποία πυροδοτούνται όταν απειλείται η ταυτότητα που έχουν διαμορφώσει μέσα από το 'ανήκειν' σε έναν αθλητικό σύλλογο (Korstanje, 2014). Επί παραδείγματι, μελετώντας δεδομένα από τη Σουηδία, ο Priks (2011) αναφέρει πως υψηλά ποσοστά ανεργίας συνδέονται με βίαιη συμπεριφορά εντός των ποδοσφαιρικών γηπέδων, καθώς αύξηση της ανεργίας οδηγεί σε αύξηση της απείθαρχης συμπεριφοράς. Πιθανός λόγος για αυτή τη θετική σχέση είναι ότι η αύξηση της ανεργίας οδηγεί σε αύξηση των οργανωμένων οπαδών των ομάδων. Μάλιστα, ο συγγραφέας υποστηρίζει πως μία αύξηση κατά 1% στις ηλικίες 18-31 μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των οπαδών των ομάδων κατά 10%.

Ιδιαίτερη σημασία στη διερεύνηση του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού κατέχει η σύνδεση αυτού του φαινομένου με την πολιτική. Η σχέση αυτή μπορεί να γίνει περισσότερο κατανοητή μέσα από το παράδειγμα της Αργεντινής, η οποία μαστίζεται από πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα, και στην οποία οι χούλιγκαν χρησιμοποιούνται από μέρους των πολιτικών ως 'task-force', προκειμένου να πείσουν τους αντιπάλους ή τους διαφωνούντες να αποδεχθούν πολιτικές διαφοροτικά θα απέρριπταν (Korstanje, 2014).

Στο ίδιο πλαίσιο, το Σερβικό κράτος χρησιμοποίησε στις αρχές της δεκαετίας του 1990 τους ποδοσφαιρικούς συλλόγους προκειμένου να προσλάβει και να σχηματίσει παραστρατιωτικές ομάδες, οι οποίες είχαν σχέσεις με τα πολιτικά κόμματα. Το καθεστώς του Slobodan Milošević χρησιμοποίησε τους οπαδούς ποδοσφαιρικών ομάδων τον Οκτώβριο του 2000 προκειμένου να οργανώσει διαδηλώσεις στους δρόμους και επιθέσεις σε καίρια κυβερνητικά κτίρια και θεσμούς. Παράλληλα, οι αντίπαλοι του καθεστώτος αυτού αντιλήφθηκαν την σημασία της χρησιμοποίησης αυτών των οπαδών, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τον δεξιό εξτρεμισμό του Vojislav Koštunica (Nielsen, 2013).

Παρομοίως, στην Τσεχία ο ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός έχει συνδεθεί με την πολιτική και πιο συγκεκριμένα με τη διαμάχη μεταξύ αριστερών (π.χ. οι οπαδοί της Bohemians Praha) και δεξιών (π.χ. οι οπαδοί της JKG) πολιτικών κομμάτων. Εκτός των παραπάνω, υποστηρίζεται πως τα ευρύτερα κοινωνικά προβλήματα και η ιστορία της χώρας (γερμανική κατοχή την περίοδο 1939-1945 και η κομμουνιστική περίοδος 1948-1989) έχουν επηρεάσει το χώρο του ποδοσφαίρου (Smolík, 2006). Πολιτικές προεκτάσεις έλαβε το 1995 και ο αγώνας στο Δουβλίνο μεταξύ της Αγγλίας και της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας (Carnibella et al., 1996).

Το πιο χαρακτηριστικό, ίσως παράδειγμα για τη σχέση πολιτικής, κοινωνίας και ποδοσφαίρου είναι η Αφρική. Ενώ θεωρητικά το ποδόσφαιρο θεωρείται ότι ενώνει κοινωνίες και φέρνει την ειρήνη, στην Αφρική μάλλον διαχωρίζει, όπως γίνεται αντιληπτό και από τις συμπλοκές μεταξύ της Λιβερίας και της Ακτής Ελεφαντοστού όταν η τελευταία παίζει σε κάποιον διεθνή ποδοσφαιρικό θεσμό, αλλά και από τις διαμάχες που ξέσπασαν μεταξύ Αλγερίας και Αιγύπτου το 2009 με αφορμή τα προκριματικά για το Παγκόσμιο Κύπελλο. Στη Γκάνα, ο πρόεδρος Kwame Nkrumah χρησιμοποίησε την εθνική ομάδα ως όχημα για τη διάδοση των

εθνικιστικών και παν-Αφρικανικών ιδεών του, αλλά αντί να φέρει την αναμενόμενη ειρήνη, η ομάδα οδήγησε σε ρήγμα την κυβέρνηση και τους Ashanti. Η διαμάχη αυτή επικρατεί ακόμα μέσα από τη διαμάχη των ποδοσφαιρικών συλλόγων Hearts of Oak και Asante Kotoko. Επιπρόσθετα, οι ποδοσφαιρικοί σύλλογοι ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένες εθνικές ομάδες. Ορισμένες από τις πιο σημαντικές εθνικές ομάδες (π.χ. Bété, Bamiléké, Bassa, Cameroon και Duala) έχουν δημιουργήσει δικούς τους ποδοσφαιρικούς συλλόγους. Εκτός από τα πολιτικά ιδεώδη και τις εθνικές διαφορές, ωστόσο, η βία στην Αφρική στην περίπτωση του ποδοσφαίρου πηγάζει και από τα κοινωνικά προβλήματα της χώρας, όπως είναι η ανεργία, η φτώχεια (Pannenberg, 2010).

Επίσης, τα παραπάνω, δηλαδή η σύνδεση μεταξύ κοινωνίας, πολιτικών και κοινωνικών προβλημάτων, ταυτότητας και χουλιγκανισμού, μπορούν να γίνουν κατανοητά μέσα από το παράδειγμα της ταινίας «CASS», η οποία δεν αποτελεί μία ακόμα ιστορία για τον ποδοσφαιρικό χουλιγκανισμό, αλλά περιγράφει τα κίνητρα πίσω από αυτήν την συμπεριφορά. Η ιστορία περιστρέφεται γύρω από μία μάχη ενός άντρα, του Cass Pennant, να διαμορφώσει την ταυτότητά του και την αίσθηση του 'ανήκειν' σε μία κοινωνική ομάδα μέσα από τον χουλιγκανισμό, ενώ παράλληλα αποτελεί και μια αφήγηση ανάπλασης και λύτρωσης (Poulton, 2012).

2. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η βία που υποστηρίζεται από υποστηρικτές των ομάδων είναι ένα πολύ παλιό φαινόμενο. Ήδη από το 532 στην Κωνσταντινούπολη, οι υποστηρικτές των ομάδων του ιππόδρομου επιδείκνυαν προσβλητικές συμπεριφορές που κατέληγαν σε εξεγέρσεις του όχλου, γεγονός που προκάλούσε καταστροφικές ζημιές στην πόλη. Πολύ αργότερα, το 1314, το ποδόσφαιρο απαγορεύτηκε στο Λονδίνο εξαιτίας του γενικευμένου φόβου για πρόκληση ταραχών και ανυπακοής στους νόμους που εκδηλώνονταν την περίοδο των αγώνων (Armstrong, 1998). Ένα άλλο πιο πρόσφατο παράδειγμα προέρχεται από το 1909, όπου τραυματίστηκαν 54 αστυνομικοί σε μία εξέγερση 6,000 θεατών ενός ποδοσφαιρικού αγώνα που διεξάχθηκε στην Γλασκώβη (Carnibella 1996).

Καθ' όλη την διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, η βία που προέρχεται από τους υποστηρικτές των ομάδων αποτελεί ένα μεγάλο πρόβλημα, ωστόσο κλιμακώθηκε την περίοδο του 1980. Ένα πολύ γνωστό περιστατικό αφορά την βία που προκάλεσαν Άγγλοι χούλιγκαν που ήταν υποστηρικτές της αγγλικής ποδοσφαιρικής ομάδας και έλαβε χώρα στο στάδιο Heysel του Βελγίου το 1985, με τραγική κατάληξη τις συνθήκες χάους και τον θάνατο 39 ανθρώπων. Παρόλο που υπήρχε μια πτωτική τάση κατά την διάρκεια του 1990, πολλές κοινωνίες ωστόσο συνεχίζουν να μαστιάζονται από την οργανωμένη βία που προκαλείται από τους υποστηρικτές των ομάδων του ποδοσφαίρου (Carnibella 1996).

Για παράδειγμα η Αργεντινή βρίσκεται σε μία φάση υπερβολικής βίας που πυροδοτείται από υποστηρικτές των ομάδων και όπου τα μαχαιρώματα και οι πυροβολισμοί αποτελούν ένα συχνό φαινόμενο. Στην Ευρώπη, πολυάριθμα πρόσφατα επεισόδια αποκαλύπτουν ότι το πρόβλημα παραμένει επίκαιρο όσο ποτέ. Στις 21 Μαρτίου του 2004 για παράδειγμα, περισσότεροι από 170 άνθρωποι τραυματίστηκαν στο ποδοσφαιρικό ντέρμπυ στην Ιταλία, στον αγώνα μεταξύ της Roma και της Lazio. Σε αυτή την μελέτη, επιχειρούμε να ρίξουμε φως στον τρόπο που είναι οργανωμένοι οι οπαδοί των ομάδων, ποιοί παράγοντες εξηγούν εμπειρικά το υψηλό επίπεδο βίας και πώς οι πολιτικές αποτροπής επηρεάζουν την βία. Οι οπαδοί των αθλητικών σωματείων που εξετάζουμε έχουν τουλάχιστον πέντε κοινά σημεία.

Πρώτον, πολλά άτομα συμμετέχουν σε αυτούς τους οργανωμένους συλλόγους, απλά και μόνο για να επωφεληθούν από τα κοινωνικά δίκτυα που τους προσφέρουν, μην επιθυμώντας να εμπλακούν σε καβγάδες και ταραχές (Marsh 1978 και Marsh και Harre 1978).

Δεύτερον, υπάρχουν μέλη και ηγέτες στους αθλητικούς συλλόγους.

Τρίτον, τα ηγετικά στελέχη έχουν την τάση να επιδεικνύουν περισσότερο μια βίαιη συμπεριφορά από ότι τα μέλη. Ο Kerr (1994) γράφει ' Σχεδόν σε όλα τα βιβλία που έχουν γραφτεί για τον χουλιγκανισμό στο ποδόσφαιρο, έχει δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στους υποκινητές της βίας και του χουλιγκανισμού στο ποδόσφαιρο'.

Τέταρτον, τα σωματεία είναι πολύ οργανωμένα και οι αρχηγοί τους είναι καλοί στον σχεδιασμό και στην οργάνωση επεισοδίων που αντιπροσωπεύουν τον χουλιγκανισμό (Kerr 1994).

Πέμπτον, τα μέλη έχουν μία σχετικά χαμηλή αυτοεκτίμηση. Για να αποδείξουμε εμπειρικά τα οφέλη που προκύπτουν από την δομή και το δίκτυο επικοινωνίας των οργανωμένων συλλόγων, φτιάχνουμε ένα μοντέλο όπου οι ηγέτες απαιτούν από τα μέλη να παλέψουν για να παραμείνουν εντός. Ο στόχος του να είσαι μέλος ενός οργανωμένου αθλητικού συλλόγου είναι να αποκομίζεις οφέλη από το δίκτυο. Τα μέλη διαφέρουν ως προς τις εκτιμήσεις που κάνουν για τα οφέλη που τους παρέχει το δίκτυο. Το γεγονός που αποδεικνύει την δύναμη των ηγετικών στελεχών, είναι ότι απαιτούν από τα νεαρά μέλη τους να παλέψουν και να προκαλέσουν ταραχές, ενώ τους αποκλείουν σε περίπτωση που δεν ανταποκριθούν. Η έξοδος από τον σύλλογο κοστίζει, επειδή χάνονται τα οφέλη που απορρέουν από το δίκτυο. Συμφωνούμε με τον Becker (1968) καθώς και με τους Becker και Landes (1974), ότι η αύξηση του κόστους της βίας, όπως για παράδειγμα είναι η αύξηση της αστυνομικής δύναμης και η χρήση σκληρότερης τιμωρίας μειώνει την βία, όταν το μέγεθος του συλλόγου των οργανωμένων οπαδών μένει ανεπηρέαστο.

Επεκτείνουμε την ανάλυση του Becker, εστιάζοντας στα αποτελέσματα των πολιτικών που εφαρμόζονται όσον αφορά το μέγεθος των ομάδων του χουλιγκανισμού. Υπάρχουν δύο αντικρουόμενα αποτελέσματα που ονομάζουμε αποτέλεσμα τιμών και αποτέλεσμα τεχνολογίας. Όταν αυξάνεται το κόστος βίας, η δικτύωση και όχι η πρόκληση βίας και ταραχών γίνεται ελκυστική στους ηγέτες. Το

σχετικό αποτέλεσμα τιμών ενθαρρύνει τους ηγέτες να μειώσουν το επίπεδο της βίας που οι ίδιοι συνήθως προκαλούν, δεδομένου ότι η βία κοστίζει ολοένα και περισσότερο, με απώτερο στόχο την επέκταση της δικτύωσης και κατά επέκταση της διαμόρφωσης των επιχειρηματικών επαφών. Συνεπώς, η υιοθέτηση πολιτικών αντιμετώπισης της βίας και του χουλιγκανισμού θα μειώσει αυτά τα φαινόμενα στο σύνολο τους, σε αυτήν την περίπτωση.

Όσον αφορά το αποτέλεσμα της τεχνολογίας, φαίνεται ότι αυξάνει το κόστος της βίας για τον εξής λόγο. Εάν οι ηγέτες πριν την αλλαγή των πολιτικών αντιμετώπισης του χουλιγκανισμού επέλεγαν να ακολουθήσουν ένα χαμηλό επίπεδο βίας για να κρατήσουν τα λιγότερο βίαια μέλη μέσα στον σύλλογο, τώρα μπορεί να εστιάζουν σε ένα υψηλό επίπεδο βίας, χωρίς να συμπεριλαμβάνουν στο πρόγραμμά τους τα λιγότερο βίαια μέλη. Επομένως, η υιοθέτηση μιας σκληρότερης κυβερνητικής πολιτικής μπορεί τελικά να αυξήσει την βία. Όμως το προαναφερθέν αποτέλεσμα θα συμβεί μόνο ως αντίδραση σε μια αύξηση ενός καθορισμένου κόστους βίας, ενός κόστους που δεν εξαρτάται από το μέγεθος της βίας. Ένα παράδειγμα είναι όταν η αστυνομία χρησιμοποιεί τα ειδικά σπρέι με πιπέρι εναντίον μιας ομάδας χούλιγκαν.

Η μέθοδος αυτή τραυματίζει το σύνολο εξίσου, ανεξαρτήτως του μεγέθους της βίας που αντιπροσωπεύουν. Τα αποτελέσματα της παραπάνω μεθόδου μειώνουν σχετικά την βίαιη συμπεριφορά που απαιτούν οι ηγέτες από τα μέλη των συλλόγων τους, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει στον μιμητισμό και άλλων μεγαλύτερων ομάδων. Οι ηγέτες επομένως μπορούν να βρουν τις μεγάλες ομάδες οπαδών που απαρτίζουν τους συλλόγους, λιγότερο ελκυστικές. Μπορούν να εσιτιάσουν το ενδιαφέρον τους σε μικρότερες και περισσότερο βίαιες ομάδες οπαδών. Τα παραπάνω αποτελέσματα μας δείχνουν ότι όσο η αστυνομία χρησιμοποιεί ευδιάκριτες αντι-βίαιες μεθόδους που τιμωρούν την βία σε συνάρτηση με την ποσότητα των ατόμων που την ασκούν, το αποτέλεσμα είναι πάντοτε θετικό. Αλλά σε περίπτωση που η αστυνομία χρησιμοποιεί λιγότερο ακριβείς και αποτελεσματικές μεθόδους αντιμετώπισης της βίας βραχυπρόθεσμα, ενδεχομένως θα υπάρξει έξαρση του χουλιγκανισμού. Εκτός από τους οπαδούς των συλλόγων, η θεωρία μας μπορεί να μας βοηθήσει να εξηγήσουμε και άλλα φαινόμενα μέσα στην κοινωνία. Πολλές συμμορίες που βασίζονται στην

γεωγραφική γειτνίαση ή μέλη εθνικών και θρησκευτικών ομάδων μοιράζονται τα ίδια χαρακτηριστικά των εξτρεμιστικών μελών των αθλητικών συλλόγων, για παράδειγμα παρέχουν και οι δύο πλευρές μία πλατφόρμα κοινωνικής αλληλεπίδρασης και δέσμευσης στην βία. Αυτές οι ομάδες καθοδηγούνται από ηγέτες που απαιτούν από τα μέλη τους να προκαλέσουν ταραχές, εφόσον μόνο με αυτόν τον τρόπο θα παραμείνουν ενεργά μέλη. Τα μέλη εκμαιούν την χρησιμότητα από την κοινωνική αλληλεπίδραση μεταξύ τους, ενώ μπορεί να κρατούν διαφορετική στάση απέναντι στην βία.

Παρόλο που η βία συνδέεται με τους οπαδούς των ομάδων, αποσπά λίγη προσοχή από την οικονομική βιβλιογραφία και τεράστια από την κοινωνιολογία, την ψυχολογία και την εθνογραφία. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι οι κοινωνιολόγοι υποστηρίζουν ότι εδώ και πολύ καιρό οι σκληρές μέθοδοι μπορεί να οδηγήσουν σε μεγαλύτερη βία τους οπαδούς των αθλητικών ομάδων(Cohen 1971, Taylor 1971, Buford 1991, Kerr 1994).

Παρόλο που εστίασαν στον τρόπο που η αστυνομία διεγείρει τους χούλιγκαν και συμπεριφέρονται πιο βίαια, υποστηρίζουμε ότι ο λόγος είναι η δυναμική των ομάδων. Άλλη άποψη που υποστηρίζεται από τους κοινωνιολόγους της 'Σχολής του Λέτσεστερ' είναι ότι η περισσότερη πολιτισμένη συμπεριφορά που αναδύθηκε σε πολλές τάξεις στην Ευρώπη, δεν έχει εισχωρήσει αρκετά στις χαμηλότερες εργατικές τάξεις. Ωστόσο αυτή η θεωρία είναι αμφισβητήσιμη. Εστιάζουμε κυρίως στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπου παραδοσιακά υπάρχουν μεγάλες διαφορές στις κοινωνικές τάξεις. Σε άλλες χώρες, όπως στην Σουηδία και στην Ολλανδία το κενό ανάμεσα στην εργατική τάξη και στην μεσαία τάξη είναι μικρό, ωστόσο η βία των οπαδών του ποδοσφαίρου αποτελεί ένα μεγάλο πρόβλημα. Γενικότερα, οι κοινωνιολόγοι (Dahlback, 1990) υποστηρίζουν ότι οι διαφορετικές προτιμήσεις των ατόμων όσον αφορά το ρίσκο, θα επηρεάσουν την εγκληματικότητα. Όσοι επιδιώκουν τον κίνδυνο, αναζητούν αντίστοιχα και τα εγκλήματα, όπως είναι η βία που απορρέει από τους αθλητικούς συλλόγους. Παίρνοντας ως δεδομένο ότι οι χούλιγκαν αναζητούν οτιδήποτε τους διεγείρει, ο Van Limbergen (1987) μελετώντας τον χούλιγκανισμό στο Βελγικό ποδόσφαιρο, υποστήριξε ότι οι κυριότεροι παράγοντες που τους κινητοποιούν σε δραστηκές ενέργειες ήταν η συγκίνηση και ο ενθουσιασμός που συνδέονται με τις πράξεις βίας.

Μία άλλη θεωρία που υποστηρίζεται από τον ψυχολόγο Kerr (1984) είναι ότι ο χούλιγκανισμός είναι μία μορφή εθισμού, η οποία για ορισμένους ανθρώπους, όπως συμβαίνει και με τον αλκοολισμό, μπορεί να κλιμακώνεται κατά καιρούς. Η μελέτη μας έχει και οικονομικό περιεχόμενο. Σύμφωνα με τον Eshel (1998) τα άτομα επιλέγουν έχοντας σαν κριτήριο συν τοις άλλοις τον μιμητισμό σε συνάρτηση με το όφελος που θα αποκομίσουν από την οποιαδήποτε πράξη, εάν θα είναι αλτρουιστές, εγωιστές ή χούλιγκαν (οι οποίοι επωφελούνται από τις καταστροφές που προκαλούν στους άλλους). Λαμβάνοντας υπόψη μας τα παραπάνω, εμείς υποστηρίζουμε ότι τα λογικά άτομα γίνονται χούλιγκαν για να επωφεληθούν από τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η δικτύωση. Οι αθλητικοί σύλλογοι που εφαρμόζουν την βία μας θυμίζουν τις εγκληματικές συμμορίες, για αυτόν τον λόγο η κοινωνία θέλει να τους καταργήσει ή τουλάχιστον να μειώσει την δραστηριότητά τους. Αντίθετα με τις οικονομικές οργανώσεις που αναφέρονται στην βιβλιογραφία που ασχολούνται με το οργανωμένο έγκλημα (Shelling 1984, Konrad and Skaperdas 1998 and Levitt and Venkatesh 2000), οι οργανώσεις με τις οποίες ασχολούμαστε δεν εμπλέκονται σε παράνομη οικονομική δραστηριότητα. Οι αθλητικοί σύλλογοι σχετίζονται επίσης με την θεωρία των ψυχαγωγικών οργανώσεων και των λεσχών που παρέχουν υπηρεσίες προς τα μέλη τους. Δεν υπάρχουν σαφείς πληρωμές ανάμεσα στους ηγέτες και στα άτομα που 'στρατολογούνται' στα αθλητικά σωματεία.

2.1. Αθλητικά Σωματεία και Πολιτικές που εφαρμόζονται στην Σουηδία

Διερευνούμε ένα μοναδικό πληροφοριακό υλικό που προήλθε από την κορυφαία Σουηδική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία την Allsvenskan και συλλέχθηκε από την Εθνική Αστυνομική Υπηρεσία τα έτη 1999-2004. Για τους περισσότερους αγώνες, η αστυνομία ανέφερε τον αριθμό των αστυνομικών που βρίσκονταν εκεί, πόσο βίαιος ήταν ο αγώνας και πόσοι οργανωμένοι οπαδοί παρευρίσκονταν στο γήπεδο. Επομένως έχουμε δεδομένα για τις τρεις μεταβλητές που εστιάζουμε, την βία, τις πολιτικές που εφαρμόζονται και το μέγεθος των οργανωμένων οπαδών. Επιπλέον η αστυνομία αναφέρει για κάθε αγώνα την εκτίμηση της για το μέγεθος της βιαιότητας που τυχόν παρουσιάσει.

2.2. Συνέπειες των πολιτικών που εφαρμόζονται

Θα μελετήσουμε τις συνέπειες των πολιτικών που εφαρμόζονται και αναδεικνύονται από την ανάλυση μας. Θα μελετήσουμε πώς οι πολιτικές καταπολέμησης του χουλιγκανισμού επηρεάζουν την βία και την ομαλή κοινωνική διάρθρωση. Ο νόμος και η τάξη στην μορφή της αστυνομικής δραστηριότητας που έχει ως στόχο την σύλληψη των υποκινητών της βίας και την παράδοση τους στο σύστημα της δικαιοσύνης, αυξάνει το κόστος της βίας, τόσο για εκείνους που είναι επιρρεπείς στην βία όσο και για εκείνους που είναι αντίθετοι με την βία. Εάν η βάση της ιδιότητας του μέλους παραμείνει η ίδια, τότε μειώνεται η βία. Πρέπει να επισημάνουμε ότι αυτό το αποτέλεσμα συμφωνεί με τα συμπεράσματα των Becker (1968) καθώς και με εκείνα των Becker και Landes (1974). Μπορούμε να συνοψίσουμε τα ευρήματα μας, αναφέροντας τα κάτωθι:

1. Μία αύξηση του κόστους της βίας μπορεί να έχει σαν αποτέλεσμα την μείωση την συνολικής βίας, δεδομένου ότι η ιδιότητα του μέλους δεν αλλάζει.
2. Μία οριακή αλλαγή του καθορισμένου κόστους της βίας έχει σαν αποτέλεσμα μία αύξηση της συνολικής βίας, εφόσον η ιδιότητα του μέλους αλλάξει. Μία αύξηση (ή μείωση) της κλίμακας της συνολικής βίας συνδέεται με την αντίστοιχη αύξηση (ή μείωση) των οπαδών των αθλητικών σωματείων. Με άλλα λόγια, μια μικρότερη ομάδα είναι πάντα πιο βίαιη από ότι μια μεγαλύτερη ομάδα, ωστόσο δεν είναι αλήθεια ότι εάν επιλεγεί μια μεγαλύτερη ομάδα είναι πάντα λιγότερη βίαιη.
3. Μία οριακή αύξηση (μείωση) του μεταβλητού κόστους της βίας μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα ένα άλμα προς τα κάτω (προς τα πάνω) της συνολικής βίας.
4. Μία οριακή αύξηση (μείωση) του καθορισμένου κόστους της βίας μπορεί να έχει σαν αποτέλεσμα ένα άλμα προς τα πάνω (προς τα κάτω) της συνολικής βίας.

Κλείνοντας πρέπει να συμπληρώσουμε ότι εάν μία μικρή αύξηση στο κόστος της βίας, είτε με την μορφή αστυνόμευσης είτε με την μορφή σκληρότερων ποινών οδηγήσει σε μία μεγάλη πτώση της συνολικής βίας, τότε το γεγονός αυτό συνοδεύεται από μία αυξητική τάση του μεγέθους των βίαιων αθλητικών

σωματείων. Αντίστοιχα εάν μια μικρή αύξηση του κόστους της βίας οδηγήσει σε μία αύξηση της συνολικής βίας, τότε το δεδομένο αυτό συνοδεύεται από ένα μειωμένο μέγεθος των βίαιων αθλητικών σωματείων.

2.3. Οπαδοί του ποδοσφαίρου, χούλιγκαν και δημοσιογράφοι

Ξεκινάμε την μελέτη μας συζητώντας για τα σχετικά πρόσφατα διεθνή τουρνουά στα οποία συμμετείχε η Αγγλία. Αυτές οι καταστάσεις κατέληξαν να παρουσιάζονται ως θέαμα από τα μέσα ενημέρωσης, όπου το σόου αποτέλεσαν οι καβγάδες στο δρόμο ενώ το ποδόσφαιρο παρουσιάστηκε περιστασιακά. Οι δημοσιογράφοι, οι κοινωνιολόγοι και οι ερευνητές (Buford, 1991) στο σύνολό τους μειώνουν το μέγεθος της αγγλικής υποστήριξης, αναζητώντας εκείνες τις βίαιες στιγμές όπου πρωταγωνιστούν οι χούλιγκαν και τις οποίες παρακολουθούν από διακριτή απόσταση (σε χώρους όπου υπάρχουν οθόνες τηλεοράσεων).

Πριν την έναρξη του Παγκόσμιου Τελικού Κυπέλου στο Μεξικό το 1986, η εφημερίδα 'Daily Mail' είχε τον πηγαίο τίτλο «Μαχαιροβγάλτες εισβάλουν στον χώρο του Γηπέδου», αναφερόμενη στο περιστατικό εκατοντάδων Άγγλων οπαδών οι οποίοι παραβίασαν το δίκτυ ασφαλείας, περνώντας από τα σύνορα της χώρας με τις ΗΠΑ, χωρίς να γνωρίζουν τίποτα οι φύλακες για την μαύρη λίστα όπου καταγράφονταν τα άτομα με την παραβατική συμπεριφορά. Ο δημοσιογράφος προφανώς αγνοούσε το γεγονός ότι ο φθηνότερος τρόπος να ταξιδέψει κανείς στην πόλη ήταν αεροπορικά στις ΗΠΑ και έπειτα στο Μεξικό με λεωφορείο. Με κανένα τρόπο δεν μπορεί να ερμηνευθεί ο συγκεκριμένος οικονομικός τρόπος μετακίνησης σαν μέσο παραβίασης της αστυνομικής φύλαξης. Πριν την έναρξη επίσης του Παγκόσμιου Πρωταθλήματος Ποδοσφαίρου στην Δυτική Γερμανία η ίδια εφημερίδα είχε τον τίτλο «Μπράβοι του Ποδοσφαίρου γλιστράνε κάτω από το δίκτυ ασφαλείας». Το άρθρο έγραφε ότι εκατοντάδες Άγγλοι χούλιγκαν του ποδοσφαίρου είχαν ταξιδέψει στον αγώνα με τρένο, χρησιμοποιώντας κλεμμένα εισιτήρια και παραβιάζοντας τις γραμμές ασφαλείας των αστυνομικών αρχών στην Ολλανδία, στην Γαλλία και στο Βέλγιο. Το άρθρο συνέχιζε: ' Οι νέοι παραβίασαν το δίκτυ ασφαλείας με τις επίμονες προσπάθειες τους, ανατρέποντας τα σχέδια των Αρχών'. Ο συγγραφέας του άρθρου είχε τις πληροφορίες ότι τα συγκεκριμένα άτομα ήταν γνωστοί σαν Intercity jibbers, επειδή προσπαθούσαν να αποφύγουν την πληρωμή των εισιτηρίων για την είσοδο τους στον αγώνα και προέρχονταν κυρίως από το

Μάντσεστερ. Ο εκπρόσωπος της αστυνομίας υποστήριξε ότι βρίσκονται ενώπιον μιας πολύ καλά οργανωμένης ομάδας χούλιγκαν που δεν διαθέτει ακόμα αρκετή πανουργία, πράγμα που επιβεβαιώθηκε από την εξαφάνιση τους από το προσκήνιο.

Το γεγονός επίσης ότι η εχθρότητα μεταξύ των οπαδών των ομάδων του Μάντσεστερ και της Λίβερπουλ είναι πολύ δυνατή, καθιστά αδύνατη την ισχυροποίηση ενός συμπαγούς κομματιού του χουλιγκανισμού. Δύο εβδομάδες πριν το Παγκόσμιο Κύπελλο του 1990, η 'Sunday Correspondent' έστειλε έναν δημοσιογράφο στην Σαρδηνία για να παραστήσει έναν Άγγλο χούλιγκαν. Ο δημοσιογράφος είχε γεμίσει με τατουάζ και κρατούσε ένα μπουκάλι μπύρας, καθώς περπατούσε επί τρεις ώρες στην πρωτεύουσα του νησιού. Προς απογοήτευση του, κανένας δεν του έδωσε σημασία. Η Guardian επίσης έστειλε τον απεσταλμένο της για να καταγράψει τις εντυπώσεις και τις προσδοκίες των άγγλων οπαδών στην Σαρδηνία. Ο ίδιος έγραψε ότι για τους Άγγλους οπαδούς το ποδόσφαιρο ήταν πόλεμος και αφορμή πρόκλησης ταραχών μέσα στις πόλεις.

Ο αγώνας με την Ολλανδία θα αποτελούσε μία ημέρα τρομοκρατίας και έξαρσης του χουλιγκανισμού με τον Χίτλερ να είναι αντιμέτωπος με τον Χίτλερ, εξαιτίας της φήμης που είχαν οι υποστηρικτές των Αγγλικών ομάδων. Για να προσδώσει έναν πολιτιστικό ύφος στο γεγονός, ο δημοσιογράφος κατέγραψε το γλωσσάριο διάφορων χαρακτηρισμών που εξαπολύονταν μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών, όπως μπά....., γαμ....., κερα... και πουτά... γιοι και οι οποίοι ήταν πολύ δημοφιλείς μεταξύ των υποστηρικτών των ομάδων. Ο δημοσιογράφος που έκανε το ρεπορτάζ έλαβε το βραβείο του Δημοσιογράφου της χρονιάς.

Τα αγγλικά ταμπλόιντ πρωτοστάτησαν στις φήμες για έξαρση της βίας των αγώνων του τουρνουά, κάνοντας λόγο για διακόσιους οπλισμένους αστυνομικούς που θα παρευρίσκονταν στον αγώνα Ολλανδίας – Αγγλίας, εξαιτίας των χιλιάδων χούλιγκαν που θα ήταν στον χώρο, ωστόσο η αλήθεια ήταν διαφορετική, εφόσον μόνο τέσσερις άοπλοι βοηθητικοί αστυνομικοί από την Ολλανδία στάλθηκαν να συνδράμουν τους συναδέλφους τους. Αντίθετα με τα όσα γράφονταν, ανακαλύψαμε ότι οι συνηθισμένοι Άγγλοι οπαδοί που είναι πάντα καλά πληροφορημένοι για τις δραστηριότητες των χούλιγκαν, δεν ήξεραν τίποτα για

οργανωμένες μάχες με τους Ολλανδούς. Ωστόσο, περίμεναν ότι όλη αυτή η παραφιλολογία που καλλιεργούσε την υστερία, θα ξεσήκωνε την βίαιη ανταπόδοση των τοπικών Αρχών. Μόνο όταν απελάθηκαν 247 Άγγλοι οπαδοί, η κάλυψη των αγγλικών μέσων ενημέρωσης δέχθηκε έντονη κριτική από τους ακαδημαϊκούς, τους πολιτικούς, ακόμα και από ένα μέρος του τύπου (Giulianotti, 1994b).

Ένα βασικό στοιχείο στην κάλυψη του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού από τα μέσα ενημέρωσης είναι ο χαρακτηρισμός των ηγετών του, των οποίων η παρουσία θεωρείται καθοριστική σε σχέση με την κάλυψη των διεθνών αγώνων. Μία διάσημη φιγούρα που βρίσκεται στην κορυφή της πυραμίδας του αγγλικού χουλιγκανισμού είναι ο Paul Scarrot, που είναι οπαδός του Nottingham Forest. Πριν την έναρξη του πρώτου αγγλικού αγώνα του Ευρωπαϊκού Πρωταθλήματος το 1988 στην Δυτική Γερμανία, οι Αρχές τον συνέλαβαν αφού πρώτα η ομάδα που είχε συστήσει είχε προσπαθήσει να τον απελευθερώσει, χτυπώντας ένα αστυνομικό όχημα (Daily Mirror, 13 Ιουνίου 1988). Χαρακτηριστικά είναι τα πρωτοσέλιδα των αγγλικών ταμπλόιντ 'Ο πιο διαβόητος μπράβος του ποδοσφαίρου κήρυξε πόλεμο σε μια γερμανική πόλη, οκτώ καταδίκες, επικεφαλής 300 ισχυρών συμμοριών (The Sun, 13 Ιουνίου, 1988).

Τρεις μέρες αργότερα, ένας δημοσιογράφος της Daily Mail έγραψε ότι 'ο Scarrot ήταν μέρος μίας ευρύτερης κοινωνικής διαδικασίας, τονίζοντας το γεγονός ότι η καταστροφή ενορχηστρώνεται από αυτοδιοριζόμενους στρατηγούς της βίας, οι οποίοι διατάζουν τις συμμορίες τους να μπουν στην μάχη, χωρίς όμως να είναι επικεφαλής στα επεισόδια, ενώ τα διάφορα κακοποιά στοιχεία επιδίδονται σε ξέφρενα ναζιστικά συνθήματα'. Ορισμένοι ακαδημαϊκοί κύκλοι συμφώνησαν με τις παραπάνω διαπιστώσεις, ενώ ο Scarrot υποδείχθηκε ως παράδειγμα του χουλιγκανισμού από τις επίσημες Αρχές (Murphy, Williams & Dunning 1990) και αναφέρθηκαν στον διάσημο εθνογράφο John Williams ο οποίος παρευρέθηκε στην Παγκόσμια Διάσκεψη στην Αθήνα με θέμα τον χουλιγκανισμό και η οποία έλαβε χώρα το 1990. Παρουσιάστηκε το προφίλ του ηγέτη των χούλιγκαν στην Sunday Telegraph (19 Ιουνίου 1988) με τον τίτλο 'Η θέληση και η σοφία ενός Σούπερ-Μπράβου', ενώ φωτογραφήθηκε δίπλα στο άγαλμα του Ρομπέν των Δασών.

Το γεγονός ότι περιγράφηκε από τις αστυνομικές Αρχές ως φονιάς και καρκίνωμα, εξαιτίας ενός συνόλου από εγκληματικές καταδίκες, δεν εμπόδισε τον δημοσιογράφο να τον περιγράψει ως μία γοητευτική προσωπικότητα. Μία βιογραφία του τον περιέγραψε ως τον μεγαλύτερο από έξι παιδιά μιας αξιοσέβαστης εργατικής οικογένειας που πήγαινε στην εκκλησία κάθε Κυριακή. Εντυπωσιασμένος από τους μεγαλύτερους νεαρούς, άρχισε την καριέρα του χουλιγκανισμού, αναζητώντας την κοινωνική καταξίωση μέσω παράτολμων ενεργειών, ενώ σταμάτησε το σχολείο στα δεκαέξι του και δεν απέκτησε καθόλου προσόντα. Του άρεσε ο Μπετόβεν και υποστήριζε ότι δεν θα βίαζε ποτέ ή θα έκανε επίθεση σε αθώα άτομα, ενώ δεν εμπιστεύονταν τους ξένους, παρουσιάζοντας τον εαυτό του ως έναν λευκό Άγγλο πατριώτη. Παρόλα αυτά περιγράφεται από τις Αρχές ως ένα επικίνδυνο άτομο και οι δραστηριότητες του ως διαβολικές.

2.4. Συζητήσεις των Μέσων Ενημέρωσης και της Αστυνομίας

Ένας από τους από τους πιο γνωστούς χουλιγκανικούς σχηματισμούς στην Αγγλία είναι η Inter City Firm (ICF). Έχοντας χαρακτηριστεί ως σούπερ χούλιγκαν από ορισμένους κοινωνιολόγους (Dunning 1988), ξεδιπλώθηκε η φήμη τους σε ένα τηλεοπτικό ντοκιμαντέρ όπου αποκαλύφθηκε η λατρεία που είχαν στην οργάνωση διάφοροι νεαροί οπαδοί του ποδοσφαίρου. Ο παραγωγός του προγράμματος είχε πολύ καλή πρόσβαση στην οργάνωση (Armstrong & Hobbs, 1994) και υποστήριζε τις πηγές του για αυτήν. Ένα άρθρο στην Daily Mirror (20 Μαρτίου 1985) εισήγαγε τους αναγνώστες στα άδυτα αυτής της οργάνωσης. Το άρθρο έγραφε ότι η οργάνωση υποστηρίζονταν από υποστηρικτές του ποδοσφαίρου, των οποίων η ηλικία κυμαίνονταν από 25 έως 40 χρόνων και ότι μερικοί έχουν αξιοσέβαστη θέση μέσα στην κοινωνία, όπως έναν διαχειριστικό ρόλο. Αλλά αλλάζουν τα Σάββατα τα απογεύματα, με τους πιο ισχυρούς οικονομικά και κοινωνικά να οργανώνουν το πρόγραμμα που θα ακολουθήσουν στο γήπεδο και τους υπόλοιπους να τους ακολουθούν. Στρατολογούν τα μέλη τους στις αθλητικές λέσχες, ενώ είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι έχουν αρκετούς οικονομικούς πόρους στην διάθεση τους.

Οι ακραίες πολιτικές φωνές τόσο στα αριστερά όσο και στα δεξιά, αντιμετωπίζουν τον χουλιγκανισμό στο ποδόσφαιρο ως μέσο για την προβολή των

δικών τους επιδιώξεων. Η δεξιά θέλει την εγκαθίδρυση ενός αστυνομικού κράτους, ενώ η αριστερά θέλει να υποβιβάσει τις εξουσίες της αστυνομίας. Ο δημοσιογράφος του NCIS, Adrian Appleby ισχυρίστηκε ότι οι χούλιγκαν του ποδοσφαίρου διοργανώνουν συνδικάτα εγκλήματος, ενώ βρίσκονται πίσω από βιασμούς γυναικών, πλαστογραφήσεις νομισμάτων, διακίνηση ναρκωτικών, απάτες με πιστωτικές κάρτες, ληστείες και διαρρήξεις (Daily Mail 4 Αυγούστου 1993).

Επίσης υποστήριξε ότι πραγματοποιούν εξορμήσεις σε όλη την χώρα για να συγκεντρώσουν όπλα και πυρομαχικά. Ο Ισχυρισμός του δημοσιογράφου ότι το ICS, μία σκληροπυρηνική ομάδα των Rangers ήταν πίσω από τις ταραχές στον αγώνα ποδοσφαίρου στο Σάντερλαντ μία εβδομάδα νωρίτερα έγινε αντικείμενο απόρριψης από ένα ηγετικό στέλεχος της ομάδας και εκδότη ενός δημοφιλούς ποδοσφαιρικού περιοδικού του Follow: 'Δεν έχω ακούσει ποτέ μου τον όρο ICS. Υπάρχει ένα ICF, αλλά αυτοί είναι κυρίως νεαροί που μεθοκοπούν και όχι άτομα που θέλουν να μάχονται. Οπωσδήποτε δεν έχουν πρόσβαση σε όπλα και δεν εμπλέκονται σε διακίνηση ναρκωτικών', (DAILY RECORD, 4 Αυγούστου 1993).

Το παραπάνω άρθρο τόνισε ότι οι Aberdeen και Hibs έχουν πιο πολλούς υποστηρικτές του χουλιγκανισμού από ότι οι Rangers, ενώ ο Appleby παραδέχτηκε ότι έκανε λάθος χρησιμοποιώντας τα αρχικά ICS αντί για ICF. Οι αστυνομικές αρχές της Σκωτίας ισχυρίστηκαν ότι δεν ξέρουν τίποτα ούτε για την ICS ούτε για την ICF, θεωρώντας άξιο περιφρόνησης το υλικό που μαζεύτηκε για αυτές για τις δύο. Ο χουλιγκανισμός που περιβάλλει τους Rangers έχει βαθιές ιστορικές ρίζες. Τις δεκαετίες 1960 και 1970 οι ταραχές που προκάλεσαν οι οπαδοί τους τόσο στην έδρα της ομάδας όσο και στο εξωτερικό προκάλεσαν την απαγόρευση της λειτουργίας του αθλητικού σωματείου ενώ οι νομοθετικές Αρχές έβαλαν στόχο την καταπολέμηση των ταραχών που σχετίζονται και με την κατανάλωση του αλκοόλ (Giulianotti, 1995b).

Πρόσφατα, η Αγγλική FA απαγόρευσε στους Rangers να παίξουν στο τουρνουά στο Λονδίνο πριν την επίσημη έναρξη της σεζόν, με το σκεπτικό των πιθανών ταραχών που θα δημιουργηθούν ανάμεσα στο πλήθος (The Herald, 20 Μάιου 1993). Η εναλλακτική της ομάδας ήταν να δεχτούν την προσφορά να παίξουν ένα φιλικό αγώνα στο Σάντερλαντ στις 28 Ιουλίου, οπότε 10,000 οπαδοί της ταξίδεψαν προς τα νότια. Το αποτέλεσμα ήταν να γίνουν 47 συλλήψεις, ενώ

περισσότεροι από τριάντα οπαδοί χρειάστηκαν άμεση νοσηλεία. Τρεις άνθρωποι υπέστησαν σοβαρά τραύματα στο πρόσωπο, ενώ δύο μέρες μετά τον αγώνα αρκετές εφημερίδες σκιαγράφησαν το προφίλ των δύο αδερφών, των οποίων τα πρόσωπα ήταν άσκημα κομμένα από ξυράφι που ανήκε σε οπαδούς των Rangers. Η Daily Record (6 Αυγούστου 1993) ήταν πιο κατηγορηματική στους ισχυρισμούς της, ενοχοποιώντας την Inter City Firm ως υπαίτια για τις βίαιες ταραχές. Η εφημερίδα είχε στο μπροστινό φύλλο τον τίτλο «ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ: Η ομάδα των Rangers δεν θέλει να γνωρίζει την αλήθεια ενώ είχε εκτενείς συνεντεύξεις με ηγετικά στελέχη των χούλιγκαν, καθώς και φωτογραφίες νεαρών αντρών που πόζαραν με το λογότυπο των Rangers ICF.

Ωστόσο, σιγά σιγά αποκαλύφθηκαν οι λαθεμένες πληροφορίες των δημοσιογραφικών πηγών. Η ICF αριθμούσε μόνο 25 άτομα στον αγώνα του Σάντερλαντ, ενώ οι ταραχές επεκτάθηκαν σε όλη την διάρκεια της ημέρας. Επίσης δεν αποδείχτηκε ότι οι Άγγλοι οπαδοί προκάλεσαν τις φασαρίες που έλαβαν χώρα στο γήπεδο. Ένα άλλο παράδοξο της όλης παραφιλολογίας που καλλιεργήθηκε από τα μέσα ενημέρωσης ήταν η παρουσία του επιφανούς κοινωνιολόγου του Πανεπιστημίου της Γλασκώβης H.F. Moorhouse στο κανάλι του BBC, ο οποίος αν και δεν γνώριζε τίποτα για τις συμμορίες στο ποδόσφαιρο ή τις δραστηριότητες τους εντός του γηπέδου, κλήθηκε να μιλήσει για το ποδόσφαιρο της δεκαετίας του 1950. Έναν χρόνο αργότερα, η Daily Record κατέγραψε ένα άλλο αποκλειστικό που αφορούσε την περιβόητη Inter City Firm και ενέπλεκε και τους Έλληνες (17 Αυγούστου 1994).

Ακολουθώντας το παράδειγμα των Ελλήνων οπαδών της ΑΕΚ που πετούσαν ρουκέτες μέσα στο γήπεδο, οι οπαδοί των Rangers πιθανολογούνταν ότι σχεδίαζαν εκδίκηση στον αγώνα της Γλασκώβης. Η εφημερίδα βασίστηκε σε μια πηγή από τον κύκλο των χούλιγκαν με το όνομα Billy Britain. Τελικά δεν επιβεβαιώθηκαν οι πληροφορίες για την διάπραξη βίαιων συγκρούσεων μεταξύ των οπαδών των δύο ομάδων. Το γεγονός αυτό προκάλεσε την επίθεση προς την εφημερίδα από τον Σκωτσέζο εκδότη του Sun ο οποίος έγραψε ' ότι η παραπάνω ιστορία βασίστηκε στην πληροφορία που έδωσε ένας αποκαλούμενος αρχηγός των γκάγκστερ, ο οποίος έδωσε συν τοις άλλοις ένα ψεύτικο όνομα. Δεν υπάρχουν αποδείξεις, ούτε καν ενδείξεις στην ιστορία που παρουσίασε η Daily Record. Η δημοσίευση αυτής

της ιστορίας απλά θα προκαλέσει την αντίδραση των κρετίνων που υπάρχουν στην κοινωνία της Σκωτίας για να ξεκινήσουν τις διαμάχες στους δρόμους που τους αρέσει να επιδίδονται. Ωστόσο, υποκύπτοντας στον ανταγωνισμό των ταμπλόιντ για την προσέλκυση ολοένα και μεγαλύτερου αριθμού αναγνωστών, η SUN είχε ως κεντρικό τίτλο τον εξής: SCUM, ο μπράβος του ποδοσφαίρου που ντροπιάζει την Σκωτία: 'Αυτός είναι ο μπράβος του ποδοσφαίρου ο οποίος οδήγησε την σπείρα των χούλιγκανς στο αφηνιασμένο αθλητικό πεδίο στην Ολλανδία. Είναι ο κύριος υπεύθυνος για την προσβολή του καλού ονόματος της Σκωτίας σε όλον τον κόσμο.

Ο αλαζόνας Kerr, 23 χρόνων, ο οποίος έχει μία σβάστικα ως τατουάζ στο αριστερό του μπράτσο, ισχυρίστηκε ότι οδήγησε μια συμμορία 180 νεαρών στην Ουτρέχτη, για μια προκαθορισμένη μάχη με τους Ολλανδούς. Αφού συνελήφθησαν 46 άτομα στην Ολλανδία, καυχήθηκε για τις πράξεις του, λέγοντας ότι ορισμένοι Ολλανδοί αξίζουν κλωτσιές'. Ορισμένοι από εμάς συναντηθήκαμε με κάποιους Σκωτσέζους οπαδούς, οι οποίοι μας διαβεβαίωσαν ότι δεν υπήρχε κανένας Σκωτσέζος ηγέτης του ποδοσφαίρου. Επίσης η αστυνομία δεν πήρε ιδιαίτερες προφυλάξεις στον αγώνα μεταξύ της ολλανδικής ομάδας και της αντίστοιχης σκωτσέζικης, μη δίνοντας ιδιαίτερη βάση στο ρεπορτάζ της εφημερίδας. Στην πραγματικότητα, ο περιβόητος ηγέτης των Σκωτσέζων χούλιγκαν ήταν ένα top boy μεταξύ των Rangers casuals οι οποίοι είχαν πληροφορηθεί νωρίτερα ότι δεν ήταν ευπρόσδεκτοι στην άλλη όχθη του Ατλαντικού.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε (Bauman 1992) ότι για τους χούλιγκαν δεν παίζει τόσο μεγάλο ρόλο η προβολή τους από τα μέσα ενημέρωσης, όσο η εξασφάλιση τους για την απρόσκοπτη συνέχιση της βίας και της νίκης έναντι των αντιπάλων τους. Η επιδίωξη του 'αποκλειστικού' θέματος από τα μέσα ενημέρωσης αποτελεί στην ουσία μία παρωδία, εφόσον αναδεικνύει την αναποτελεσματικότητα τους να προσεγγίσουν τους χούλιγκαν και να αντλήσουν πληροφορίες από αυτούς που θα τους επιτρέψουν να ρίξουν φως στην δράση τους.

2.5. Ακαδημαϊκή πληροφόρηση: Τα κριτήρια επιλογής

Για να διερευνήσουν τα γνωρίσματα της συμπεριφοράς των χούλιγκαν, τα μέσα ενημέρωσης στρέφονται στις ακαδημαϊκές εξηγήσεις, απαιτώντας από τους επιστήμονες να κάνουν την ακριβή διάγνωση των φοβερών συμπτωμάτων που τους

χαρακτηρίζουν. Συνήθως, η γνώμη των ακαδημαϊκών είναι υποστηρικτική και κλινική όσον αφορά την εκτέλεση της. Οι ψυχολογικές εξηγήσεις έχουν αποδειχτεί έως τώρα αρκετά δημοφιλείς και παρουσιάζονται εκτενώς στα διάφορα ταμπλόιντ. Η SUN δημοσίευσε την άποψη του Ντόκτωρ Glen Wilson που είναι επικεφαλής του Τομέα ψυχιατρικής και αναφέρεται στον χουλιγκανισμό: 'Είναι απογοητευμένοι από την κοινωνία, είναι υπερανπτυγμένοι σεξουαλικά και αναζητούν πάντα την βία. Η δουλειά τους δεν έχει καμία προοπτική ή είναι απλώς άνεργοι και η κοινωνία τους απορρίπτει. Αναζητούν να εισχωρήσουν σε συμμορίες οι οποίες έχουν μεγαλύτερη αξία όταν ενθαρρύνει τα μέλη τους να σπάνε παράθυρα ή να δίνουν μπουνιές σε άλλα άτομα. Παρακολουθούν διάφορα βίντεο όπου περιέχουν σκηνές με βία στους χώρους των παμπ και αναλώνονται σε βρισιές και καυχησιές. Οι γονείς τους είναι συνήθως ανεκτικοί ενώ οι δάσκαλοί τους απέτυχαν να τους συμμορφώσουν όσο ήταν μικροί.

Η βία που παρουσιάζουν τα μέσα ενημέρωσης έχει ένα αναπόφευκτο αντίκτυπο στην ψυχολογία τους, που τους οδηγεί στον μιμητισμό'. Η Daily Telegraph μίλησε με δύο Αμερικανούς επιστήμονες, έναν καθηγητή ψυχολογίας και έναν καθηγητή ψυχιατρικής, τον Dr Geoffrey Goldstein και τον Dr Thomas Tutko αντίστοιχα. Ο πρώτος υποστήριξε ότι η παρακολούθηση επιθετικών πράξεων στα σπορ προκάλεσε την ανάλογη αντίδραση των θεατών, ενώ η ανεργία και ο εθνικισμός επιφέρουν συνήθως την βία και την έξαρση του χουλιγκανισμού. Ο δεύτερος υποστήριξε ότι η έλλειψη αυτοεκτίμησης και η χαμηλή ικανοποίηση από την εργασία καθιστούν δύσκολη την αντιμετώπιση της ήττας σε οποιαδήποτε επίπεδο. Η SUN δημοσίευσε ένα άρθρο των Rosaline Grace και Gary Bulshaw, με τίτλο 'Στο αχρείο μυαλό του βλάκα νεαρού ποδοσφαιρόφιλου', το οποίο περιείχε έξι εξηγήσεις για το φαινόμενο του χουλιγκανισμού.

1. Εργασία. Πολλοί είναι άνεργοι, αλλά οι ηγέτες τους είναι συνήθως λογιστές, δικηγόροι και διευθυντές επιχειρήσεων. Η ηλικία τους κυμαίνεται συνήθως από 15 έως 35 χρόνων. Η κορυφαία ψυχολόγος Jane Fairbank περιέγραψε τους ηγέτες ως άτομα με διεστραμμένο νου, οι οποίοι έχουν έναν ορισμένο τύπο φαντασίας, όπως ότι είναι σούπερμαν ή ο Κόναν ο Βάρβαρος επειδή η βία σε κάνει πραγματικό άνδρα.

2. Ποτό. Τους παρέχει κουράγιο, καθώς οι χούλιγκαν δρουν σαν ένα μεθυσμένο κοπάδι.
3. Οικογένεια. Οι χούλιγκαν συνήθως είναι διψασμένοι για στοργή. Η έλλειψη στοργής στο μέγλωμα τους είναι η αιτία της ανάπτυξης των αισθημάτων μίσους και σκληρότητας, γεγονός που τους κάνει να αισθάνονται σημαντικοί.
4. Σεξ. Οι νεαροί προτιμούν τους χαλαρούς δεσμούς και οι κοπέλες τους είναι καλά κρυμμένες από τους υπόλοιπους, εφόσον αντιμετωπίζονται ως σημάδι αδυναμίας.
5. Πολιτική. Είναι τυφλά αφοσιωμένοι στην Κυρία Θάτσερ.
6. Μουσική. Οι χούλιγκαν προτιμούν φανερά τους φασιστικούς ρυθμούς.

Την ίδια στιγμή, ο Dr George Gaskell, κοινωνικός ψυχολόγος στο London School of Economics μίλησε στο ράδιο LBC για την βία στην δυτική Γερμανία. Ανέφερε ότι η απεικόνιση του χουλιγκανισμού στα μέσα ενημέρωσης συνέβαλε στην προώθηση των αμοραλιστικών ομάδων και ότι η στρατολόγηση θα μπορούσε να επιλύσει το πρόβλημα. Είπε επίσης ότι το κατασκεύασμα της κοινωνίας είχε διαβρωθεί και ότι αποτελεί πλεονέκτημα να φαίνεται κάποιος βίαιος. Γενικότερα οι ανθρωπολογικές και οι κοινωνιολογικές εξηγήσεις είναι τρωτές στις γενικεύσεις που κάνουν τα ταμπλόιντ.

Ο Dr Howard Williamson ένας ερευνητής της κοινωνικής πολιτικής κατηγόρησε στην Sunday Times τους ακαδημαϊκούς που ασχολούνται με την βία στο ποδόσφαιρο ότι αντιμετωπίζουν με υπερβολή το πρόβλημα και ότι σπαταλούν χρόνο και χρήμα. Είπε ότι η βελτίωση της αστυνομικής καταπολέμησης του προβλήματος οδήγησε στην μείωση της βίας αλλά τα είκοσι χρόνια έρευνας από αναρίθμητους κοινωνιολόγους, ανθρωπολόγους και ψυχολόγους αποδείχτηκαν φρούδα όσον αφορά την παραγωγή ιδεών για την εξάλειψη του χουλιγκανισμού. Ίσως η πιο σημαντική απεικόνιση της 'κρυφής ατζέντας' που ορισμένα τμήματα των μέσων ενημέρωσης και της ποδοσφαιρικής διοίκησης κατέχουν, σχετίζεται με τον ρατσιστική μορφή που έλαβε ένα επεισόδιο που αφορούσε τον ποδοσφαιρικό χουλιγκανισμό στο Βέλγιο και αφορούσε τους Hibs casuals.

Μετά από τις ταραχές που προκλήθηκαν στο πλήθος και που υποδουλιζονταν από τους προαναφερθέντες, το διοικητικό σώμα της ομάδας έμαθε τις ταυτότητες των ταραχοποιών στοιχείων και τους απέβαλε από τους κόλπους της. Τρία χρόνια αργότερα, οι Hibs αντιμετώπισαν την Anderlecht μία βελγική ομάδα στα πλαίσια του Κυπέλου ΟΥΕΦΑ.

Στο πρώτο ημίχρονο ένας βέλγος παίκτης 'λούστηκε' με νομίσματα κατά την διάρκεια του αγώνα ενώ οι Hibs casuals συμμετείχαν αργότερα σε καβγάδες και σε βανδαλισμούς σε αγώνα που διεξάχθηκε στην αραβική συνοικία των Βρυξελλών, ωστόσο η κάλυψη των περιστατικών από τον τύπο ήταν συγκεχυμένη (Giulianotti, 1992).

Οι περισσότερες εφημερίδες έδωσαν στην βία μια εθνική διάσταση ενώ ανέφεραν ότι τουλάχιστον δύο οπαδοί των Hibs είχαν τραυματιστεί με μαχαίρι από τους ντόπιους. Περίπου 30 casuals κρατήθηκαν από τις αστυνομικές αρχές ενώ ένας από αυτούς κατηγορήσε την αστυνομία για μη νόμιμη σύλληψη και επίθεση (Evening Express, 1992).

Αναφέρθηκε ότι ο Βέλγος αρχηγός της αστυνομίας δήλωσε ότι δεν υπήρχαν συλλήψεις, απαλλάσσοντας τους οπαδούς της Σκωτίας και κατηγορώντας τους Μαροκινούς μετανάστες για την πρόκληση των ταραχών (Daily Record).

Εντωμεταξύ, ο δημοσιογράφος της SUN επικοινωνήσε με έναν από εμάς αναζητώντας επιπλέον πληροφορίες για την βία, παρόλο που ισχυρίστηκε ότι επέβαινε σε ένα τρένο που είχε βανδαλιστεί από τους casuals. Η πιο εκτενής δημοσιογραφική κάλυψη των βίαιων επεισοδίων στο ποδόσφαιρο προήλθε από τις τοπικές εφημερίδες του Εδιμβούργου οι οποίες απέδωσαν τις βίαιες ενέργειες σε μια ομάδα skinheads και έκαναν επίκληση στους φιλειρηνικούς και 'γνήσιους' οπαδούς να βοηθήσουν την αστυνομία, υποδεικνύοντας τους ταραξίες που βρίσκονταν ανάμεσα τους (Evening News 1992).

Ένα μήνα αργότερα, ο πρόεδρος των Hibs υποστήριξε την θέση που εξέφρασε ο τύπος, λέγοντας τα εξής: 'Θα διώξουμε με τις κλωτσιές τους ρατσιστές από τις ομάδες των οπαδών μας. Θα αποκλειστούν ισοβίως'. Αυτήν την περίοδο, ένας δημοσιογράφος που δούλευε πάνω στο επίσημο πρόγραμμα

των Hibernian FC επικοινωνήσε με έναν από εμάς, ύστερα από τις δημοσιεύσεις κάποιων ερευνών σχετικά με την βία στις Βρυξέλες (Giulianotti, 1992).

Η πρόθεση του ήταν να διερευνήσει την παρουσία του ρατσισμού παρά το φαινόμενο των soccer casuals. Η δημοσιογραφική κάλυψη του τελευταίου καταπνίγηκε από τον πρόεδρο του αθλητικού σωματείου, ο οποίος πίστευε ότι με τον ρατσισμό θα κέρδιζε μεγαλύτερη δημοσιότητα στα μέσα ενημέρωσης. Το κοινό του Εδιμβούργου επομένως έμεινε με την απατηλή εντύπωση ότι το πρόβλημα των αθλητικών σωματείων ήταν κυρίως το φαινόμενο του ρατσισμού ανάμεσα στους οπαδούς των ομάδων, αποσιωπώντας την έξαρση του χουλιγκανισμού ανάμεσα στους υποστηρικτές τους.

2.6. Μηχανορραφίες, ηγεσίες στο ποδόσφαιρο και επιθετική πολιτική

Η ανάπτυξη των αντιρατσιστικών μηνυμάτων στο ποδόσφαιρο μπορεί να ερμηνευθεί ως ένα εργαλείο πολύτιμης αντίδρασης ενάντια στον προσηλυτισμό ορισμένων αθλητικών σωματείων από φασιστικές οργανώσεις ή ακόμα και ενάντια στον ενδημικό ρατσισμό των διοικούντων και των παικτών (Hill 1989, Williams 1991 a&b). Ωστόσο, η παρερμηνεία της αστυνομίας και των μέσων ενημέρωσης όσον αφορά τον χουλιγκανισμό αποδίδοντας του μόνο ρατσιστικά γνωρίσματα, στηρίζεται σε μία κοινωνική προκατάληψη που έχει την τάση να χαρακτηρίζει τους υποστηρικτές των ομάδων, είτε είναι χούλιγκαν είτε όχι, αδαείς και μωρόπιστους. Οι τελευταίοι πέφτουν συχνά θύματα εκμετάλλευσης από ψυχοπαθητικά άτομα(αρχηγοί ομάδων) ή από κοινωνικά κινήματα (Βρετανικό Εθνικό Κόμμα).

Πιθανόν οι πιο γνωστοί αποδέκτες του χουλιγκανισμού και των μηχανορραφιών ήταν οι Cambridge Casuals, των οποίων οι δραστηριότητες προβλήθηκαν εκτενώς το 1985, στο αποκορύφωμα των ανησυχιών που είχαν προκαλέσει οι ταραχές που υπήρχαν ανάμεσα στους Άγγλους οπαδούς και απασχολούσαν εκτενώς τα μέσα ενημέρωσης και την εκτελεστική εξουσία. Τον Φεβρουάριο του 1984, έγιναν ταραχές στην διάρκεια του αγώνα μεταξύ της Cambridge United και της Chelsea. Ένας αστυνομικός τραυματίστηκε, ένας οπαδός της Τσέλσι τραυματίστηκε με μπουκάλι στον λαιμό και ένας άλλος χτυπήθηκε σοβαρά στο πρόσωπο. Αρκετά άλλα άτομα προσκομίστηκαν στο νοσοκομείο με μικροτραυματισμούς. Έναν χρόνο αργότερα 24 οπαδοί πέρασαν από δίκη και

φυλακίστηκαν. Οι περισσότεροι έλαβαν την ποινή των τεσσάρων χρόνων, παρόλο που είχαν κλείσει μόλις τα είκοσι και αρκετοί από αυτούς ήταν παντρεμένοι με παιδιά, ενώ δεν είχαν καταδικαστεί προηγουμένως για οποιαδήποτε μορφής αδίκημα. Άλλοι είχαν ένα 'καλό πρόσωπο' στην δουλειά και ένας ήταν αξιοσέβαστο πρόσωπο στους κόλπους της Εκκλησίας, προς μεγάλη έκπληξη των μέσων ενημέρωσης. Τα μέσα ενημέρωσης και η εκτελεστική εξουσία υπέδειξαν ως αρχηγό των οπαδών του Cambridge τον 'Στρατηγό' Μιρανγι έναν εικοσιπεντάχρονο υαλοκαθαριστή που είχε αποβληθεί από το γήπεδο της ομάδας το 1983 για πρόκληση ταραχών, έχοντας καταδικασθεί τελικά σε ποινή φυλάκισης έξι μηνών με την κατηγορία του χουλιγκανισμού. Στην τελευταία απαγγελία της ποινής που του επιβλήθηκε, ο δικαστής του είπε συν τοις άλλοις: 'Με τις πράξεις σας καταστρέψατε τις ζωές αρκετών από τους συγκατηγορούμενους σας. Ορισμένοι από αυτούς έχουν πιο αδύναμους χαρακτήρες ενώ πολλοί θεωρούνται γενικά ότι έχουν καλό χαρακτήρα.

Τα βίαια περιστατικά που έλαβαν χώρα στο γήπεδο ήταν αποτέλεσμα μιας καλά οργανωμένης βίας που έθεσε σε κίνδυνο πολλές ζωές. Η SUN έγραψε (22 Ιουνίου 1985) ότι ο Μιρανγι ήταν γνωστός ως ο Στρατηγός του στρατού των χούλιγκανς, ενώ η ενέδρα που έστησε του πήρε έξι εβδομάδες να την στήσει. Είχε την περιγραφή του στρατηγού που καθοδηγούσε ένα υψηλά οργανωμένο στρατό μπράβων και φονιάδων του ποδοσφαίρου για 10 χρόνια, προφανώς από τότε που ήταν 15 χρόνων, ενώ οργάνωνε αριστοτεχνικά τις στρατιωτικού τύπου επιθέσεις που ενθουσίαζαν τους οπαδούς των ομάδων. Η επιρροή του είχε διάρκεια ακόμα και μέσα από την φυλακή, ενώ όταν αποφυλακίστηκε η Daily Star έγραψε 'ότι συγκάλεσε συμβούλιο αργά το βράδυ για να οργανώσει τις μάχες μέσα στο γήπεδο μέχρι την τελευταία λεπτομέρεια'.

Οι Times (1985) έγραψαν ότι οι οπαδοί του ήταν οργανωμένοι με στρατιωτικό τρόπο και ότι τα εμβλήματα τους ήταν ευδιάκριτα, έτσι ώστε να μπορούν να αναγνωρίσουν τους συντρόφους τους κατά την διάρκεια των ταραχών. Αναζητούσαν τους αντιπάλους τους στις παμπ και προσπαθούσαν να τους θέσουν υπό κλοιό. Τα θύματά τους ήταν υποστηρικτές ομάδων που έχτιζαν το δικό τους προφίλ μέσα στο γήπεδο, ενώ τις ίδιες μεθόδους χρησιμοποιούσαν και οι χούλιγκαν της Τσέλσι. Η DAILY STAR αποκάλυψε τα θύματα ' άτομα που συμμορφώνονταν

στους νόμους'. Οι TIMES υποστήριξαν ότι η βία των οπαδών της Cambridge ήταν τεράστια και εκφραζόταν σε όλες τις περιόδους και σε όλους τους χώρους. Προκαλούσαν μεγάλες φασαρίες στις πόλεις όπου εκτυλίσσονταν αγώνες ποδοσφαίρου και εξαιτίας των προβλημάτων που δημιουργούσαν εκτενώς, είχε συσταθεί ένα ειδικό σώμα ντετέκτιβ για να τους αντιμετωπίσει. Εκείνο που μας προκαλούσε έκπληξη είναι ότι οι Cambridge χούλιγκαν ήταν κυριολεκτικά άγνωστοι στους κόλπους του βρετανικού χουλιγκανισμού.

Το γεγονός αυτό αποδεικνύει την αποτελεσματικότητα τόσο της αστυνομίας όσο και των μέσων ενημέρωσης να μετατρέψουν μία άγνωστη ομάδα σε γνωστή στο ευρύ κοινό, απλά και μόνο καλύπτοντας ένα μεμονωμένο περιστατικό που την αφορούσε, καθώς και να της αποδώσουν στρατιωτικό χαρακτήρα χωρίς όμως να καταφέρουν να το αποδείξουν. Οι μηχανορραφίες τόσο της αστυνομίας όσο και των μέσων ενημέρωσης επαναλήφθηκαν αρκετά χρόνια αργότερα στην Σκωτία και αφορούσαν μια πιο γνωστή ομάδα του χουλιγκανισμού που δρούσε στο ποδόσφαιρο. Μετά από φασαρίες σε μια παμπ τον Σεπτέμβριο του 1990, τέσσερα άτομα κατηγορήθηκαν και δύο καταδικάστηκαν για απόπειρα φόνου, σύσταση συμμορίας και πρόκληση ταραχών, ενώ οι αστυνομικές αρχές υποστήριξαν ότι τα ηγετικά στελέχη που προέρχονταν από τους Hibs casuals ήταν οι κύριοι υπαίτιοι για την πρόκληση των ταραχών.

Η δικαστική διαδικασία, από την αρχική έρευνα της αστυνομίας, μέχρι την εκτέλεση της ποινής ήταν γεμάτη από πολυάριθμες αντικανονικότητες (Giulianotti, 1994a). Μετά την απελευθέρωση ενός ατόμου που είχε καταδικασθεί για τα παραπάνω επεισόδια και βγήκε με αναστολή, ο δημοσιογράφος της DAILY RECORD (20 Οκτωβρίου 1993) κατάφερε να επικοινωνήσει με αυτόν και να πάρει αποκλειστικό για τα 'σχέδια μάχης' των Hibs casuals στα πλαίσια του τελικού κυπέλου ενάντια στους Rangers. Το άτομο αυτό που του είχε πιστωθεί ο ένας από τους ηγετικούς ρόλους των περιβόητων Hibs casuals του ποδοσφαίρου ανέφερε στον δημοσιογράφο που τον ρωτούσε για τα σχέδια της ομάδας του για τον αγώνα, ότι δεν εμπλεκόταν πια σε βίαια επεισόδια στο γήπεδο και ότι είχε σκοπό να παρακολουθήσει τον τελικό από το σπίτι του με τα παιδιά του.

Ο δημοσιογράφος του απάντησε ότι θα μπορούσε να τον κάνει θέμα στην εφημερίδα με τίτλο 'το κακό αγόρι γίνεται καλό' ενώ αργότερα την συνέντευξη που

του παραχώρησε την μετέτρεψε από παρελθοντικό σε μελλοντικό χρόνο, παραποιώντας την σε σημαντικό βαθμό. Ακολουθώντας το δικό του σκεπτικό, ο δημοσιογράφος έγραψε για 300 Hibs casuals που ετοιμάζονται να μεταβούν σε ένα στόλο λεωφορείων με 'άγνωστο προορισμό'. Επίσης καταχώρησε την «κραυγή» ενός χούλιγκαν των Hibs ο οποίος ανέφερε ότι θα πρέπει να τον κλειδώσουν για να τον σταματήσουν ενώ στην συνέχεια ανέφερε ότι ' δεν μετράνε οι αριθμοί, αλλά το αίμα και τα κότσια '.

Ο δημοσιογράφος έβγαλε τελικά από την εφημερίδα και την φωτογραφία του ατόμου που πήρε την συνέντευξη και ο οποίος είχε φωτογραφηθεί με τα παιδιά του στο σπίτι του. Διόλου παράδοξο που οι Αρμόδιες Υπηρεσίες επικοινωνήσαν μαζί του για να αναστείλουν τους περιοριστικούς όρους που απλώς του είχαν επιβληθεί, ωστόσο μετά τις εξηγήσεις που δόθηκαν για το φανταστικό περιεχόμενο που είχε δοθεί στην συνέντευξη από τον δημοσιογράφο, αποφάσισαν να μην προχωρήσουν στην δίωξη του. Μετά από λίγο καιρό, οι περιοριστικοί όροι που του είχαν επιβληθεί ανεστάλησαν για άλλους λόγους και στην διάρκεια που ήταν στην φυλακή, δέχτηκε επίσκεψη από τις τοπικές αστυνομικές αρχές οι οποίες τον κατηγορήσαν για υποκίνηση ταραχών που αφορούσαν τους Hibs και Dundee casuals. Δεν έγινε γνωστό τελικά εάν η αστυνομία έλαβε υπόψη της την πρόταση του να τσεκάρουν τα τηλεφωνήματα από την φυλακή ώστε να αποδειχτεί η μη εμπλοκή του σε αυτήν την υπόθεση. Τα στοιχεία μας δείχνουν ότι οι χούλιγκαν που πιάνονται πάνω στην 'δράση' και προβάλλεται το γεγονός αυτό από τα μέσα ενημέρωσης, είναι πιθανό να φοβούνται είτε την αστυνομία είτε τα αντίποινα από τους εργοδότες τους. Εκείνοι επίσης που αναφέρονται στον τύπο, υπάρχει κίνδυνος να παραποιηθούν οι απόψεις τους εξαιτίας της αντιπαλότητας που υπάρχει μεταξύ των ίδιων και των αντίπαλων χούλιγκαν.

Η ευχαρίστηση που παίρνουν τα άτομα αυτά από την δημοσιότητα που κερδίζουν από τα μέσα ενημέρωσης, αφορά περισσότερο τους λιγότερο γνωστούς χούλιγκαν ή τους μη αναμενόμενους χουλιγκανικούς σχηματισμούς που δημιουργούνται την τελευταία στιγμή για έκτακτους λόγους. Επίσης η ευχαρίστηση πολλαπλασιάζεται όταν γνωρίζουν ότι οι αντίπαλοι θα διαβάσουν την ιστορία και θα οργιστούν, αλλά δεν θα μπορούν να κάνουν τίποτα μέχρι να υπάρχει ευκαιρία να συναντηθούν οι δύο πλευρές σε κάποιον αγώνα.

Εναλλακτικά, μερικοί χουλιγκανικοί σχηματισμοί βρίσκουν την ευκαιρία να προβάλλουν τις δραστηριότητες τους μέσα από τα μέσα ενημέρωσης, να κάνουν επίσης μόδα τα ειδικά μπλουζάκια που φορούνε και τις τηλεφωνικές κάρτες που χρησιμοποιούν. Ο Willis (1990) κάνει λόγο για 'δημιουργία αισθητικής' που κατασκευάζουν τα μέσα ενημέρωσης, προκαλώντας την μίμνη των ακαδημαϊκών κύκλων και των υπόλοιπων ενημερωτικών μέσων. Η αλληλεπίδραση των μέσων ενημέρωσης και των ακαδημαϊκών κύκλων αποτυπώθηκε και σε ένα πρόσφατο τηλεοπτικό ντοκιμαντέρ του BBC για τον ποδοσφαιρικό χουλιγκανισμό και συγκεκριμένα για την βία που περιβάλλει την Millwall FC.

Ο αφηγητής Dr Anthony Clare προφανώς επηρεάστηκε από τις ακαδημαϊκές εξηγήσεις που δίνονταν για την εσωτερική ιεραρχία των σχηματισμών των νεαρών οπαδών (Marsh, 1978 , Rosser & Harre, 1978). Οι χούλιγκανς της Millwall FC χωρίστηκαν σε σχηματισμούς και πήραν την ονομασία Half-way line, Treatment και F-Troop. Οι τελευταίοι αποτελούσαν τους σκληροπυρηνικούς των χουλιγκανικών σχηματισμών . Οι οπαδοί της Sheffield United (Blades) ήταν μακράν οι πιο επιτυχημένοι στο να εκμεταλλευτούν το σκεπτικό του τύπου και της αστυνομίας όσον αφορά την οργάνωση της πυραμίδας των σχηματισμών του ποδοσφαιρικού χουλιγκανισμού. Οι ίδιοι κατάφεραν να δημιουργήσουν έναν φανταστικό ηγέτη τον Fletch. Η ευκαιρία τους δόθηκε στην διενέργεια των ερευνών από την αστυνομία για τις επί μακράν ταραχές στο κέντρο της πόλης που προκαλούσαν τα δικά τους μέλη και τα μέλη της ομάδας των Sheffield Wednesday (Owls). Δράττοντας την ευκαιρία της συνδρομής που παρείχαν στις Αρχές για τον εντοπισμό ορισμένων ανεξέλεγκτων ομάδων που ασκούσαν τρομακτική βία, επινόησαν έναν φανταστικό χαρακτήρα, ώστε να σαμποτάρουν τις πολιτικές ελέγχου της αστυνομίας απέναντι στις ομάδες τους. Ακόμα και όταν οι Αρχές πληροφορήθηκαν από ένα άρθρο μιας εφημερίδας την φανταστική ταυτότητα του χαρακτήρα που είχαν επινοήσει οι Blades , δεν άλλαξαν την εικόνα που είχαν διαμορφώσει για την ιεραρχική κλίμακα του συγκεκριμένου χουλιγκανικού σχηματισμού.

2.7. Ο χουλιγκανισμός στο Ηνωμένο Βασίλειο

Στην Σκωτία η στρατηγική ελέγχου της μη ενίσχυσης της βίας των οπαδών με διάφορους τρόπους έχει ξεκινήσει από τότε που εισάχθηκε η καινούργια νομοθεσία

για την δημόσια τάξη το 1980. Τα μέσα ενημέρωσης έχουν υιοθετήσει την παραπάνω επίσημη θέση, κινητοποιώντας τον πολιτιστικό εθνικισμό των Σκώτων και την αντίθεσή τους σε οτιδήποτε αγγλικό κατασκεύασμα, όπως είναι τα τυπικά γνωρίσματα που έχουν αποδώσει στους χούλιγκαν που υποστηρίζουν διάφορες ομάδες. Έχοντας το παραπάνω σκεπτικό, παρουσίασαν την βία των διάφορων οπαδών των ομάδων του ποδοσφαίρου ότι υπερβαίνει τα φυσιολογικά πλαίσια (μεθύσι και χωρισμός σε φατρίες) (Giulianotti, 1991, 1994a, 1995b). Οι πιθανές συγκρούσεις οπαδών που εμπλέκουν την 'Tartan Army' της Σκωτίας στα πλαίσια διεθνών αγώνων παρουσιάζονται συχνά από τα μέσα ενημέρωσης ότι πυροδοτούνται από Άγγλους οπαδούς οι οποίοι υποδύονται τους φιλικούς και κοινωνικούς Σκωτσέζους. Παρόλο που οι ποδοσφαιρικοί αγώνες με αντίπαλο την Αγγλία μας παρείχαν ένα περίπλοκο σύνολο περιπτώσεων, τα δημοφιλή μέσα ενημέρωσης της Σκωτίας είχαν την τάση να ρίχνουν την ευθύνη στους Άγγλους υποστηρικτές από ότι στους Σκώτους χούλιγκαν.

Επίσης, σε ορισμένες περιπτώσεις η παρουσία των Σκωτσέζων casuals σε ποδοσφαιρικούς αγώνες δεν λαμβάνει ιδιαίτερη έκταση από τα μέσα ενημέρωσης, ιδίως όταν παρουσιάζονται περισσότερο οι ορθόδοξοι ορισμοί των αξιών προς δημοσίευση πλευρών των οπαδών του ποδοσφαίρου και των δημόσιων εκρήξεων της βίας. Επιπλέον, η δημοσιογραφική κάλυψη των ταραχών που πυροδοτούνται από οπαδούς των ομάδων της Σκωτίας δεν προκαλεί αντίστοιχα το ενημερωτικό ενδιαφέρον του κοινού. Ωστόσο την τελευταία δεκαετία, η εμφάνιση του χουλιγκανισμού στο σκωτσέζικο ποδόσφαιρο ανακαλύπτεται εκ νέου. Το πρόσφατο κύμα του ενδιαφέροντος των μέσων ενημέρωσης για τους Σκωτσέζους casuals στο ποδόσφαιρο συνέπεσε με τον μεγάλο αριθμό συλλήψεων που πραγματοποιήθηκαν στην Ολλανδία. Το ενδιαφέρον του κοινού για τα ποδοσφαιρικά δρώμενα σε σχέση με την βία στα γήπεδα, αναζωπυρώθηκε με τις πρόσφατες εξελίξεις που κατέγραψαν τα άκρως ανταγωνιζόμενα ως προς την διάδοση των πληροφοριών, μέσων ενημέρωσης και των άφθονων βρετανικών ταμπλόιντ (Meech & Kilborn, 1992).

Η βία και οι σκληρές πολιτικές που ακολούθησαν οι Hibs, Aberdeen, Dundee και Rangers casuals τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο, καθώς και η προβολή του βίντεο 'Φασαρίες στα γήπεδα' είναι μερικά από τα πρόσφατα επεισόδια που

κατέγραψαν τα μέσα ενημέρωσης. Το τελευταίο περιστατικό έδωσε έναυσμα στο πρωτοσέλιδο της DAILY RECORD: 'ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ: Οι διαβολικοί casuals απειλούν με νέο κύμα τρόμου', υποστηρίζοντας παράλληλα ότι οι υπερβολικά βίαιες συμμορίες που αποτέλεσαν πληγή για το ποδόσφαιρο την δεκαετία του '80, φαίνεται ότι κάνουν μια τρομακτική επιστροφή, σπέρνοντας τον τρόμο στους δρόμους της Σκωτίας. Τραγική ειρωνεία, η εικόνα που χρησιμοποίησε η εφημερίδα για να δείξει την αναβίωση της βίας είχε βγεί ένα χρόνο πριν και έδειχνε τους Hibs casuals να διασχίζουν τους δρόμους της Γλασκώβης και πίσω τους να έρχονται ισχυρές αστυνομικές δυνάμεις. Στην ίδια εφημερίδα, σε ένα άλλο άρθρο υπήρχε η συνέντευξη ενός Aberdeen casual που του είχε ανατεθεί από τους συντρόφους του να διατυπώσουν την δική τους άποψη.

Αυτός εξήγησε ότι αντίθετα από την εικόνα που προβάλλουν τα μέσα ενημέρωσης για τους casuals, αυτοί δεν είχαν ποτέ απομακρυνθεί από το γήπεδο, ενώ συχνά λειτουργούσαν όχι σαν 'μη φυσιολογικοί χούλιγκανς', αλλά σαν ένας προστατευτικός μηχανισμός για τους άλλους υποστηρικτές της ομάδας που είναι πιθανόν να κακοποιηθούν από τους αντίπαλους οπαδούς, όπως είναι οι Rangers και οι Celtic. Το άρθρο και η φωτογραφία του συνεντευξιαζόμενου στάλθηκαν στην Γλασκώβη για να επιμεληθούν από την διεύθυνση έκδοσης, αλλά δεν δημοσιεύτηκαν ποτέ. Οι αντιφάσεις που υπάρχουν στον τύπο αποτυπώθηκαν και σε άλλη μία εφημερίδα την Aberdeen Evening Express, η οποία πριν την σεζόν του 1994-95 έκανε ρεπορτάζ για την γενική αποτελεσματικότητα των πολιτικών αντιμετώπισης της βίας μέσα στα γήπεδα των πόλεων. Υπογραμμίζοντας την ετήσια πτώση των συλλήψεων μέσα στα τοπικά γήπεδα (δεν έγινε καμία αναφορά για τα περιστατικά που λαμβάνουν χώρα έξω από τα στάδια της Σκωτίας), το μήνυμα για τους λάτρεις του ποδοσφαίρου ήταν το εξής: η νέα ποδοσφαιρική σεζόν βλέπει τους αγώνες της πρώτης κατηγορίας να επιστρέφουν στις παλιές καλές μέρες που το ποδόσφαιρο ήταν οικογενειακή υπόθεση, εφόσον πολλά γήπεδα έχουν μετατραπεί σε ελεύθερες ζώνες. Μία εβδομάδα αργότερα ωστόσο, οι Hibs και οι Dundee casuals ενεπλάκησαν σε σημαντικές ταραχές στο Εδιμβούργο, γεγονός που έκανε τον τύπο να γράφει ότι καθώς η ποδοσφαιρική σεζόν δίνει το εναρκτήριο λάκτισμα, οι CASUALS ΑΡΧΙΖΟΥΝ ΤΙΣ ΦΑΣΑΡΙΕΣ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΣΟΒΑΡΑ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, δείχνοντας φωτογραφίες παράλληλα καταστηματαρχών να σκουπίζουν τα σπασμένα γυαλιά από τους δρόμους.

Η EVENING EXPRESS αναθεώρησε την πολιτική που είχε απέναντι στον ντόπιο χουλιγκανισμό, προβάλλοντας στα φύλα της τίτλους όπως, Ο φόβος για τους casuals αναζωπυρώνεται και οι ηγέτες των οπαδών προειδοποιούν για φασαρίες, μαζί με φωτογραφίες που απεικονίζανε ταραχές να ξεσπούν μέσα στο πλήθος. Ο τύπος έβριθε από ανώνυμα σχόλια που μιλούσαν για ένα νέο κύμα βίας στην Σκωτία. Η ένταση που υπάρχει ανάμεσα στην μη μεγέθυνση του φαινομένου του χουλιγκανισμού στο ποδόσφαιρο και στις εντυπωσιακές ειδήσεις που το αφορούν, μπορεί τεχνητά να επιλυθεί σε σχέση με την παρείσφρηση των ανεπιθύμητων Άγγλων χούλιγκαν στην Σκωτία. Το 1993 και το 1994 οι Aberdeen και οι Hibs casuals βρέθηκαν στο επίκεντρο του δημοσιογραφικού ενδιαφέροντος, εξαιτίας των φημολογούμενων δεσμών που είχαν αναπτύξει με τις ομάδες των Άγγλων χούλιγκαν, προκαλώντας τις απόπειρες της αστυνομίας να σταματήσει την οργανωμένη βία.

Πριν τον Τελικό του Κυπέλλου της Σκωτίας, οι Αρχές προσπάθησαν να υποβιβάσουν το ενδιαφέρον των μέσων ενημέρωσης για τις πιθανές ταραχές που τυχόν θα ακολουθούσαν λέγοντας ότι 'όλες αυτές είναι συνηθισμένες ιστορίες για οπαδούς που θα έρθουν και θα προκαλέσουν φασαρίες' (EVENING EXPRESS, 1993). Έναν χρόνο αργότερα η HERALD έγραφε ύστερα από πληροφορίες που είχε λάβει από πληροφοριοδότη της αγγλικής αστυνομίας, ότι οι χούλιγκαν της Chelsea και της Millwall θα ταξίδευαν στην Σκωτία για να επιδιώξουν την πρόκληση ταραχών στον αγώνα. Ογδόντα άτομα κρατήθηκαν ως ύποπτοι, μεταξύ αυτών ήταν οι υποστηρικτές της ABERDEEN και οι οπαδοί των HIBS. Όλοι αφέθηκαν ελεύθεροι χωρίς καμία κατηγορία μετά τον αγώνα ,γεγονός που έκανε τα μέσα ενημέρωσης να μιλάνε για υπερβολική αντίδραση της αστυνομίας και παραβίαση των αστικών ελευθεριών, εφόσον μόνο 5 άτομα κατηγορήθηκαν επίσημα από τις Αρχές. Τελικά μόνο τέσσερις Άγγλοι οπαδοί (χούλιγκαν της Oldham που είχαν φίλους στο Εδιμβούργο) ταξίδεψαν βόρεια για να παραστούν στον αγώνα, ενώ δεν ήταν παρόντες χούλιγκαν της Chelsea ή της Millwall. Πριν τον τελικό Κυπέλλου της Σκωτίας το 1993, η Daily Record είχε αναγγείλει: Άγγλοι τομάρια έχουν στόχο τους αγώνες της Σκωτίας. Η ιστορία συνέχιζε ως εξής: Μία ομάδα 60 δυνατών ανδρών που

αποκαλούνται Millwall Treatment σκοπεύουν να έρθουν σε επαφή με τους Hibs Casuals. Έπειτα σκοπεύουν να εμπλακούν σε αιματηρές μάχες με την Inter City Firm που ακολουθεί τους Rangers. Επίσης αποκαλύφθηκε χθές το βράδυ ότι μια συμμορία των διαβόητων Chelsea Casuals θα βρίσκονταν επίσης στον αγώνα.

Χθες το βράδυ ένα μέλος της αστυνομίας του Λονδίνου είπε ότι οι Millwall casuals είναι οι χειρότεροι στην Βρετανία και ότι θα γίνουν μεγάλες ταραχές. Είπε επίσης ότι η αστυνομία ήταν ανίσχυρη να σταματήσει τους οπαδούς που φεύγουν από το Λονδίνο και ότι δεν μπορούσε οικονομικά να αντέξει το βάρος μιας αποστολής'. Με πρώτη ανάγνωση, το περιεχόμενο του ρεπορτάζ φαινόταν ότι αποτελεί έναν 'ευτυχισμένο γάμο' μεταξύ της επιδίωξης του τύπου να κυνηγήσει την φρέσκια είδηση και της επιθυμίας της αστυνομίας να λάβει οικονομική ενίσχυση. Ωστόσο, όπως αποκάλυψε η εφημερίδα της Σκωτίας Evening News οι Hibs casuals είχαν εμπλακεί σε σοβαρές ταραχές ενάντια στους οπαδούς της Millwall τρία χρόνια νωρίτερα και υπήρχε μεγαλύτερη εχθρότητα παρά φιλική σχέση μεταξύ τους. Η ίδια επίσης εφημερίδα έγραψε ότι ο κορυφαίος ντεντέκτιβ που ασχολείται με τον χούλιγκανισμό ο επιθεωρητής Peter Chapman δεν επιβεβαίωσε το ρεπορτάζ της Daily Record. Η έρευνα που κάνουμε μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι Σκωτσέζοι χούλιγκαν είναι πιο πιθανό να ταξιδεύουν νότια στην Αγγλία για να συμπράξουν στην δράση τους με τους φιλικούς ντόπιους χούλιγκαν.

Το να πετύχουμε και να διατηρήσουμε την κοινωνική πρόσβαση σε άτομα με βάση την προτίμηση που δείχνουν στον χούλιγκανισμό, περιέχει πολυάριθμους κινδύνους και προβλήματα, που δεν αφορούν μόνο την προσωπική ασφάλεια αλλά επίσης και την εξέταση της 'συμμετοχής' ή τον βαθμό κοροϊδίας κάποιου ατόμου ή κάποιου πράγματος (Armstrong 1993, Giulianotti 1995b). Συγκριτικά με τους σύγχρονους χούλιγκαν, η φήμη των δημοσιογράφων τείνει να τους ξεπεράσει, ενώ οι χούλιγκαν του ποδοσφαίρου γίνονται ολοένα και πιο αναξιόπιστοι. Το δεδομένο αυτό ενισχύεται από το γεγονός ότι οι δημοσιογράφοι δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον στην παραγωγή μιας αισχροφών ιστορίας με θέμα την βία, ενώ δεν ενδιαφέρονται να παρουσιάσουν μια ακριβή και μελετημένη εξέταση των εμπειριών τους που απορρέουν από την συναναστροφή τους με τους χούλιγκαν.

2.8. Συνέπειες του φαινομένου

Ο χουλιγκανισμός στο ποδόσφαιρο οδηγεί καταρχήν στην υπονόμηση του αθλήματος, στην απομάκρυνση των υγιών φιλάθλων - δηλαδή των φιλάθλων που δε μετέχουν σε πράξεις βίας όπως οι χούλιγκαν - από τα ποδοσφαιρικά γήπεδα, αλλά και στην απομάκρυνση των νέων από τον αθλητισμό (Priks, 2011). Για παράδειγμα, σε έρευνα έχει βρεθεί ότι το 25% εν δυνάμει φιλάθλων στη Σουηδία διστάζει να προσέλθει στο γήπεδο λόγω του φόβου των επεισοδίων. Η απομάκρυνση αυτή οδηγεί σε μείωση των εσόδων για τους ποδοσφαιρικούς συλλόγους (Jewell et al., 2014).

Οι Avgerinou και Giakoumatos (2011) με αναφορά στην Ελλάδα επισημαίνουν πως τα φαινόμενα χουλιγκανισμού στο ποδόσφαιρο οδηγούν σε μείωση της ζήτησης από μέρους των φιλάθλων, δηλαδή σε μειωμένη παρακολούθηση ποδοσφαιρικών αγώνων, που με τη σειρά της έχει αρνητική επίπτωση στα οικονομικά των ποδοσφαιρικών ομάδων.

Επιπρόσθετες αρνητικές επιπτώσεις από το χουλιγκανισμό στο ποδόσφαιρο προκύπτουν από την κατεστραμμένη περιουσία, την επιβάρυνση στα οικονομικά της υγείας, το κόστος της αστυνόμευσης, αλλά και τον ανθρώπινο πόνο. Μάλιστα, στην Ιταλία υπολογίζεται ότι το κόστος του χουλιγκανισμού στα ποδοσφαιρικά γήπεδα μπορεί να έχει κόστος που αγγίζει μέχρι και τα 40 εκατομμύρια Ευρώ (Priks, 2011).

2.9 Διαιτησία και χουλιγκανισμός στο ποδόσφαιρο

Οι διαιτητές αποτελούν συχνό στόχο των χούλιγκαν στο ποδόσφαιρο (Spraaij, 2006a). Σε μελέτη του για το ποδόσφαιρο στη Σουηδία την περίοδο 1900-1939, ο Andersson (2001) αναφέρει πως τα πιο συχνά φαινόμενα χουλιγκανισμού εμπεριείχαν επιθέσεις σε διαιτητές και παίκτες της αντίπαλης ομάδας. Επίσης στην Αφρική αναφέρεται πως η βία εναντίον των διαιτητών αποτελεί ένα πάρα πολύ συχνό φαινόμενο (Pannenberg, 2010). Αρκετές έρευνες κατά καιρούς σε διάφορες χώρες, μεταξύ των οποίων η Ελλάδα και η Ιταλία, έχουν οδηγήσει σε συμπεράσματα περί μη αμεροληψίας των διαιτητών σε ποδοσφαιρικά παιχνίδια, τα λεγόμενα 'στημένα παιχνίδια'. Τα διάφορα σκάνδαλα διαφθοράς που έχουν δει το φως της δημοσιότητας κάνουν λόγο για χρηματισμό των διαιτητών. Ορισμένες

φορές, οι αποφάσεις των διαιτητών κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού λαμβάνονται από τους οπαδούς ως μεροληπτικές και μη αντικειμενικές, με αποτέλεσμα να πυροδοτούν βίαιες ενέργειες από μέρους αυτών των οπαδών.

Στην Τσεχία διερευνήθηκαν σκάνδαλα διαφθοράς τη δεκαετία του 1980, ενώ το τελευταίο μεγάλο σκάνδαλο ξέσπασε το 2004, το οποίο εμπειρείχε χρηματισμό των διαιτητών. Μάλιστα, αποκαλύφθηκε ότι συγκεκριμένοι διαιτητές ήταν εκείνοι που επιλέγονταν για συγκεκριμένα παιχνίδια. Μεγάλη μερίδα φιλάθλων έχασε την εμπιστοσύνη της στην αξιοπιστία της τσέχικης λίγκας και απομακρύνθηκε από τα γήπεδα, ενώ το κύρος του ποδοσφαίρου ως άθλημα μειώθηκε (Smolík, 2006).

Στην Ιταλία ο χρηματισμός διαιτητών και τα 'στημένα παιχνίδια' έλαβαν μεγάλη έκταση. Η νίκη της Ιταλίας το 2006 στο Παγκόσμιο Κύπελλο έναντι της Γερμανίας καλύφθηκε και αμαυρώθηκε από την αποκάλυψη σκανδάλων περί χρηματισμού διαιτητών, ένα σκάνδαλο που αναφέρεται ως Calciopoli και το οποίο αποκάλυψε τηλεφωνικές συνδιαλέξεις περίπου 20 μηνών μεταξύ μεγάλων παραγόντων του ιταλικού ποδοσφαίρου (Distaso et al., 2012). Μάλιστα, την περίοδο 2005-2006 η Juventus υποβιβάστηκε στην Serie B εξαιτίας των στημένων παιχνιδιών και του χρηματισμού του διαιτητών, που είχε ως συνέπεια τη μείωση της αξιοπιστίας του αθλήματος, όπως ακριβώς συνέβη και την περίοδο 1979-1980 με τις Milan και Lazio (Caruso & di Domizio, 2013).

Η Rohlkamp (2014) διερεύνησε τον αντίκτυπο που έχουν οι αποφάσεις των διαιτητών στο αποτέλεσμα ποδοσφαιρικών αγώνων στη Γερμανία στην πρώτη κατηγορία. Τα στοιχεία προέρχονται από τις σεζόν 1993/1994-2007/2008. Παρόλο που υποτίθεται πως οι διαιτητές δρουν με αντικειμενικότητα και αμεροληψία, η έρευνα της Rohlkamp (2014) κατέδειξε πως υπάρχει σημαντικός αντίκτυπος των αποφάσεων που λαμβάνουν οι διαιτητές στα ποδοσφαιρικά παιχνίδια σε όρους γκολ, πέναλτι, κίτρινων και κόκκινων καρτών. Επίσης, βρέθηκε ότι η συμπεριφορά των διαιτητών διαφοροποιείται για τους φιλοξενούμενους και τους μη φιλοξενούμενους. Το τελικό συμπέρασμα της έρευνας της Rohlkamp (2014) ήταν αφενός η μη ύπαρξη αμεροληψίας από μέρους των διαιτητών και αφετέρου το γεγονός ότι η μεροληψία των διαιτητών και οι αποφάσεις που λαμβάνουν έχει συνεπώς επίπτωση στο αποτέλεσμα του παιχνιδιού. Αυτό, ενδεχομένως να

οδηγήσει σε ακραίες συμπεριφορές τους οπαδούς των ομάδων, στην περίπτωση που διαπιστώσουν πως η ομάδα τους έχει αδικηθεί εξαιτίας λανθασμένων, ή καλύτερα μη δίκαιων και μεροληπτικών αποφάσεων.

Σε μία άλλη έρευνα, οι Sullivan et al. (2012) εξέτασαν την περίπτωση 421 παικτών σε 10.500 ποδοσφαιρικά παιχνίδια την περίοδο 2003/2004-2006/2007 προκειμένου να διαπιστώσουν αν τα αντιρατσιστικά προγράμματα της Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας στην Αγγλία είχαν αντίκτυπο στην αλλαγή της συμπεριφοράς των διαιτητών και κατά συνέπεια των οπαδών σε παίκτες λευκής και μαύρης φυλής. Το θεωρητικό υπόβαθρο της έρευνας των συγγραφέων ήταν ότι είχαν παρατηρηθεί διαφορές στην συμπεριφορά των διαιτητών με βάση την φυλή. Η έρευνα κατέδειξε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά της συμπεριφοράς των διαιτητών απέναντι σε μαύρους παίκτες λονδρέζικων ομάδων έναντι λευκών παικτών σε παιχνίδια εκτός Λονδίνου. Πιο συγκεκριμένα, παίκτες που ανήκουν σε φυλές όπως Αφρικής και Λατινικής Αμερικής τείνουν να μεταχειρίζονται πιο αυστηρά σε σύγκριση με Ευρωπαίους παίκτες και ειδικότερα μη λευκούς. Η έρευνα αυτή εστίασε στη σχέση μεταξύ της υποστήριξης από τους οπαδούς και της συμπεριφοράς των διαιτητών, καταδεικνύοντας ότι ενδεχομένως οι διαιτητές να τείνουν να υποστηρίζουν μία ομάδα όταν αυτή βρίσκεται στην έδρα της, εξαιτίας της υποστήριξης που έχει από τους οπαδούς της.

Οι Pore και Pore (2015) διεξήγαγαν μία έρευνα στο UEFA Champions League για 12 έτη και βρήκαν ότι αρκετοί διαιτητές τείνουν να λαμβάνουν πιο ευνοϊκές αποφάσεις για παίκτες που προέρχονται από την ίδια εθνικότητα. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνά τους κατέδειξε πως, όταν οι παίκτες μίας ομάδας προέρχονται από την ίδια χώρα με τον διαιτητή, τότε τείνουν να δέχονται ευνοϊκότερης μεταχείρισης στα φάουλ. Συνολικά, τα φάουλ υπέρ των παικτών αυτών είναι 10% περισσότερα όταν ο διαιτητής προέρχεται από την ίδια χώρα. Η μεροληψία των διαιτητών εξαιτίας της εθνικότητας αγγίζει το 15%-20% στην περίπτωση παικτών εθνικών ομάδων, όταν αυτοί παίζουν στην έδρα τους, όταν οι διαιτητές είναι πιο υψηλής κλάσης, αλλά και όταν ο θεσμός βρίσκεται στα τελευταία στάδιά του. Πολλές φορές, οι οπαδοί των ομάδων αντιδρούν σε αυτή τη μεροληψία μέσα από βίαιες πράξεις μετά το τέλος του αγώνα (Pore & Pore, 2015).

Στον αγώνα μεταξύ River Plate και Belgrano στο στάδιο της πρώτης, το Monumental, στην Κόρδοβα το 2011, ο διαιτητής Sergio Pezzota έδωσε πέναλτυ υπέρ της River Plate στο ημίχρονο. Το αποτέλεσμα ήταν πολλοί οπαδοί να εμπλακούν σε συμπεριφορές χουλιγκανισμού για περίπου μία ώρα στα περίχωρα του Monumental, με μεγάλες καταστροφές αλλά και κλοπές (Korstanje, 2014).

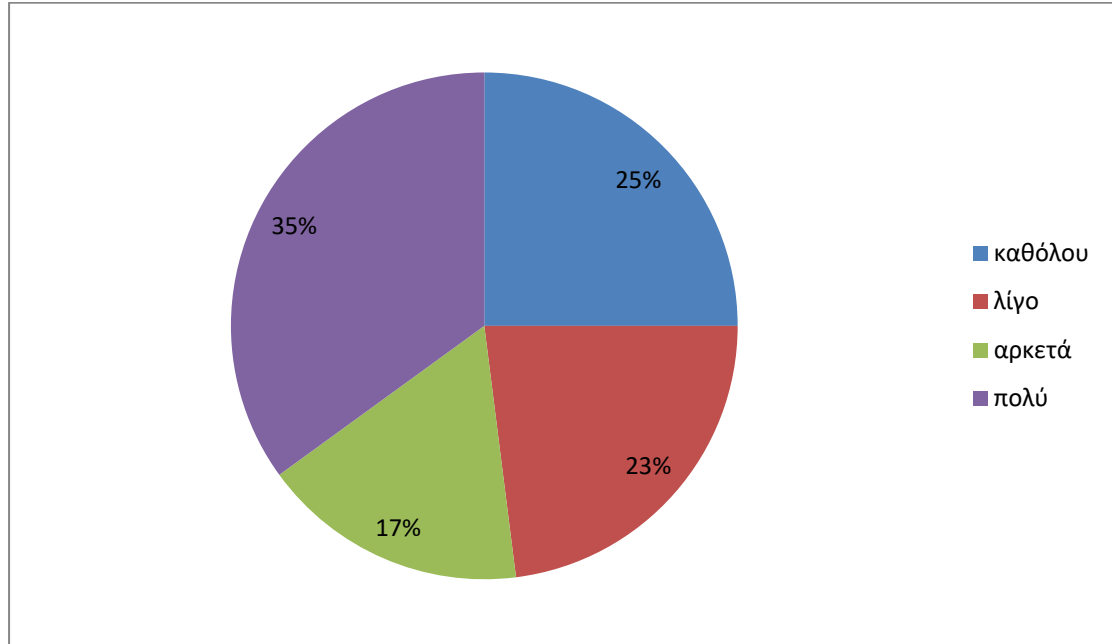
Προκειμένου να περιοριστούν τα φαινόμενα βίας και χουλιγκανισμού, ιδιαίτερη εξουσία δόθηκε στους διαιτητές των παιχνιδιών. Χαρακτηριστικό είναι το AGIS PROGRAMME (2003) που παραθέτει οδηγίες για τη μείωση των φαινομένων χουλιγκανισμού στα ποδοσφαιρικά γήπεδα. Οι οδηγίες αυτές διαφέρουν μεταξύ των χωρών. Για παράδειγμα, στην Ολλανδία οι διαιτητές έχουν το δικαίωμα να σταματήσουν το παιχνίδι στην περίπτωση λεκτικής βίας και ρατσιστικής συμπεριφοράς από μέρους των φιλάθλων-οπαδών, ενώ επίσης οι διαιτητές καλούνται να λάβουν μέτρα στην περίπτωση που οι οπαδοί των ομάδων εμπλακούν σε προσβλητικά συνθήματα και τραγούδια. Στη Γαλλία, ο διαιτητής χρησιμοποιεί τις δεξιότητες και την εγρήγορση του για να εξασφαλίσει ένα ειλικρινές και δίκαιο περιβάλλον για το άθλημα στο γήπεδο, αλλά και ότι οι παίκτες συμπεριφέρονται με τον κατάλληλο τρόπο κατά τη διάρκεια των αγώνων. Ο διαιτητής επίσης δίνει προσοχή στα εξής: εξαπάτηση και πράξεις λεκτικής ή σωματικής βίας. Η αμεροληψία του μεταφράζεται σε τιμωρία οποιουδήποτε αδικήματος και έτσι του παρέχεται μία αρχή υπεράνω πάσης υποψίας. Για το σκοπό αυτό, οι αποφάσεις των διαιτητών και των εποπτών γραμμών δεν πρέπει ποτέ να αμφισβητούνται. Επίσης, στο Βέλγιο οι διαιτητές μπορούν να σταματήσουν το παιχνίδι στην περίπτωση λεκτικής βίας ή παραβατικών χειρονομιών (AGIS PROGRAMME, 2003).

3. Μεθοδολογία

Όσον αφορά τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, αυτή έγινε από επιλογή επιστημονικών άρθρων του διαδικτύου. Όσον αφορά τη δική μας έρευνα αυτή έγινε βάσει δομημένου ερωτηματολογίου που έχει συνταχθεί από το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας το 2014, και έχει χρησιμοποιηθεί ήδη στην ελληνική επικράτεια για την κατάσταση του ελληνικού ποδοσφαίρου και της διαίτησias. Το ερωτηματολόγιο περιέχει 10 ερωτήσεις και 1 προαιρετική (σύνολο 11 ερωτήσεις). Έγινε με διατήρηση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων και πραγματοποιήθηκε με την μορφή της διανομής του προς τον εκάστοτε συμμετέχοντα από τον ερευνητή. Στην έρευνα πήραν μέρος 220 άτομα. Δόθηκαν οδηγίες όπως να επιλέγουν μία απάντηση σε κάθε ερώτηση καθώς και ότι δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις ενώ τα ερωτηματολόγια δίνονταν και έπρεπε να επιστραφούν σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα. Η στατιστική ανάλυση έγινε με την επί τοις εκατό αναλογία. Για τη στατιστική ανάλυση χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα Excel.

4.Αποτελέσματα

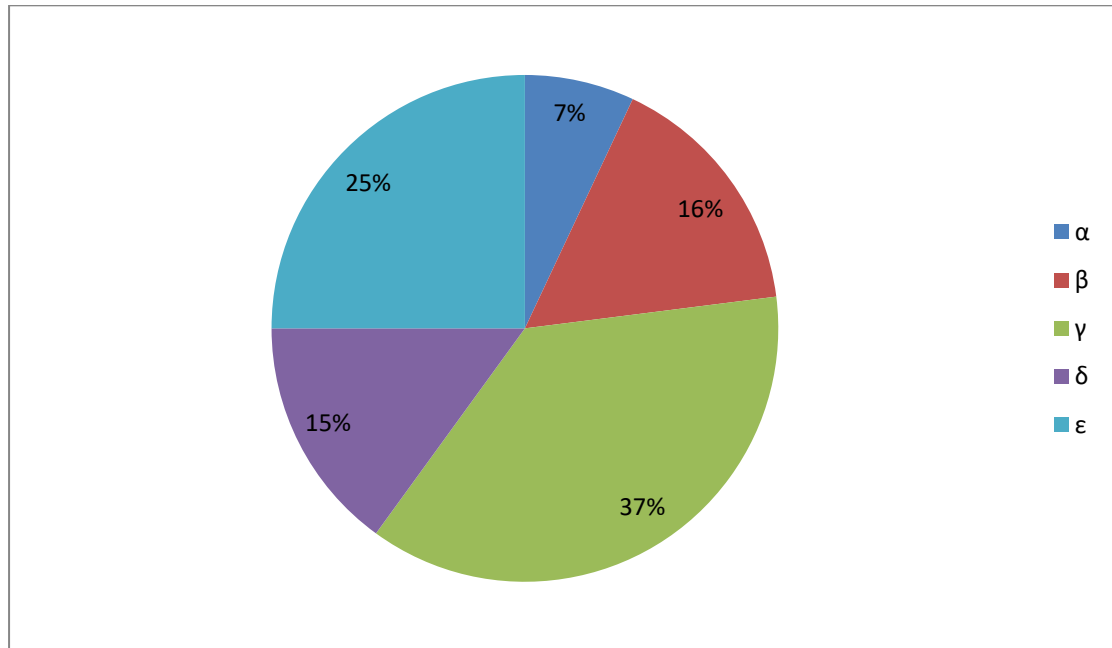
1. Πόσο παρακολουθείτε ή ενδιαφέρεστε για το ελληνικό επαγγελματικό ποδόσφαιρο;

Πίνακας 1

Από τους 220 ερωτηθέντες φιλάθλους απάντησαν σε ποσοστό 25% ότι δε ενδιαφέρονται καθόλου για το ελληνικό επαγγελματικό ποδόσφαιρο, 23% απάντησαν ότι ενδιαφέρονται λίγο, 17% αρκετά και 35% ότι ενδιαφέρονται πολύ.

2. Ποιος παράγοντας θα σας ωθούσε να πηγαίνατε στο γήπεδο για να παρακολουθήσετε αγώνες ελληνικού επαγγελματικού ποδοσφαίρου;

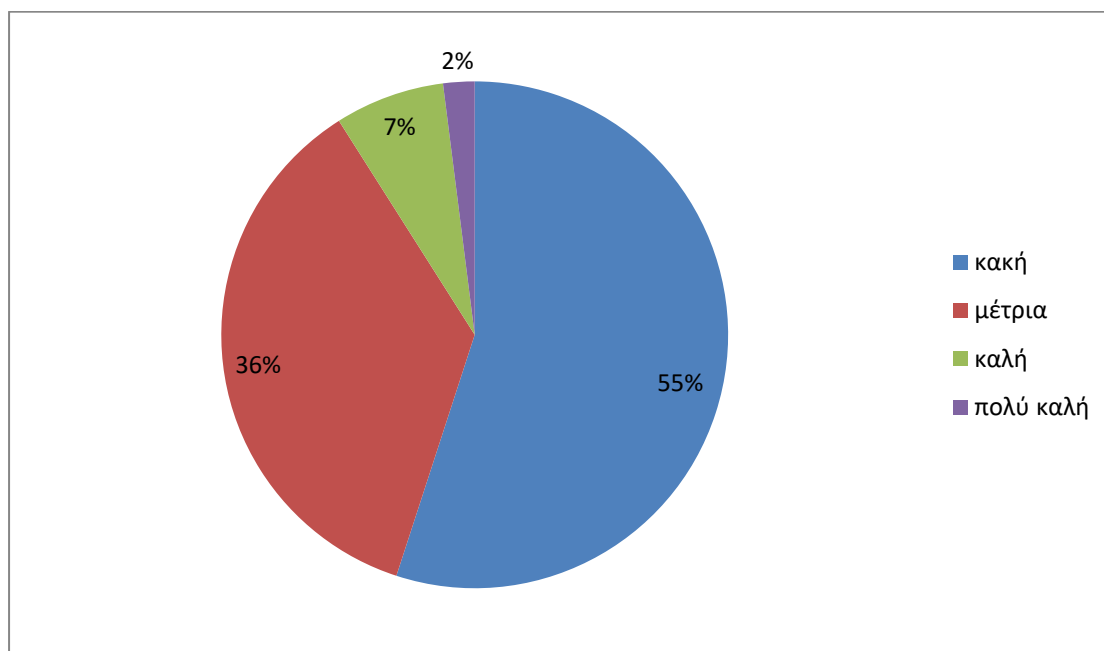

Πίνακας 2

Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής:

- α. να πάω μαζί με την οικογένειά μου = 7% (μπλε χρώμα)
- β. όταν παίζει η ομάδα μου = 16% (κόκκινο χρώμα)
- γ. όταν αναμένεται να γίνει ένας ωραίος αγώνας = 37% (πράσινο χρώμα)
- δ. όταν αναμένεται ο αγώνας να είναι καθαρός = 15% (μωβ χρώμα)
- ε. δεν θα πήγαινα ποτέ = 25% (θαλασσί χρώμα)

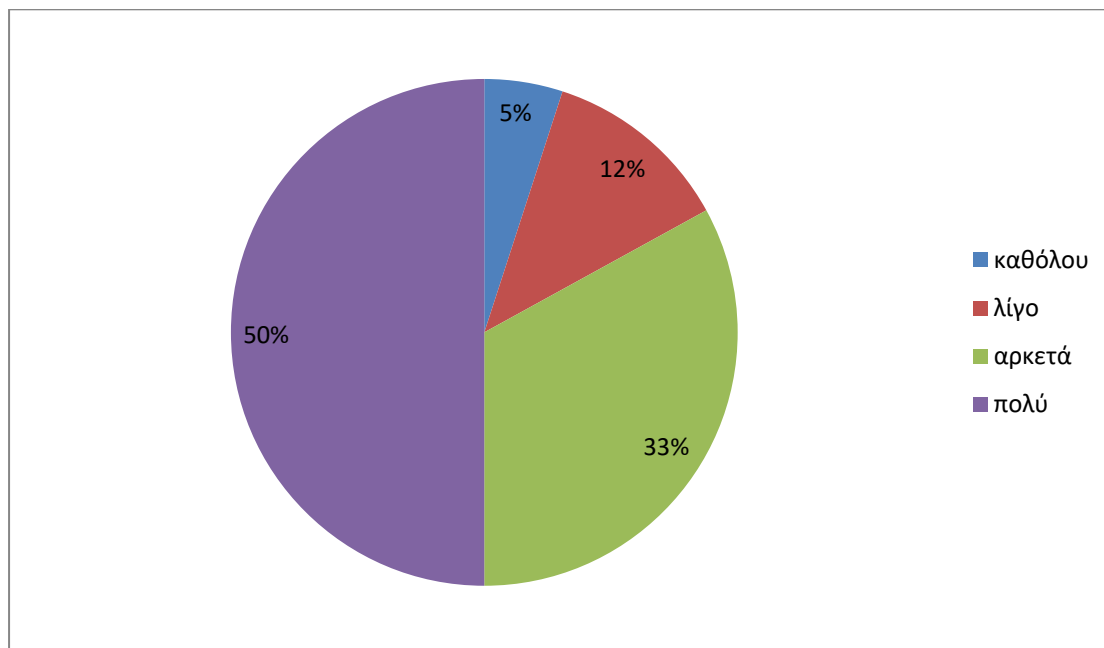
3. Ποια είναι η εικόνα που παρουσιάζει το ελληνικό επαγγελματικό ποδόσφαιρο;

Πίνακας 3

Από τους 220 ερωτηθέντες φιλάθλους απάντησαν σε ποσοστό 55% ότι η εικόνα που παρουσιάζει το ελληνικό ποδόσφαιρο είναι κακή, 36% μέτρια, 7% καλή και μόλις 2% πολύ καλή. Αυτό το αποτέλεσμα δείχνει μία απαξίωση των Ελλήνων φιλάθλων προς το ποδόσφαιρο, όχι τόσο για το άθλημα αλλά για τα στοιχεία που το έχουν φέρει σε αυτή την κατάσταση.

4. Πόσο έχει συμβάλει στην διαμόρφωση κακής εικόνας η τυχόν μεροληψία των διοργανωτών για ομάδες;

Πίνακας 4

Από τους 220 ερωτηθέντες φιλάθλους απάντησαν ως εξής:

α. καθόλου = 5%

β. λίγο = 12%

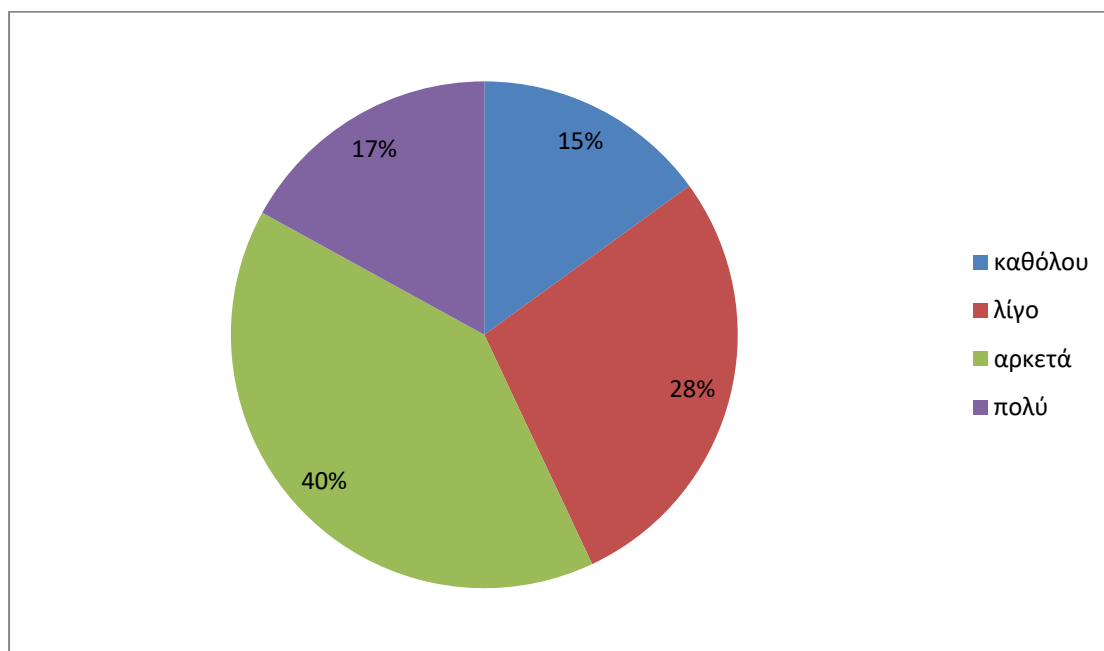
γ. αρκετά = 33%

δ. πολύ = 50%

Αυτό το αποτέλεσμα δείχνει πως οι Έλληνες φιλάθλοι σε ποσοστό 88% πιστεύουν ότι υπάρχει μεροληψία διοργανωτών και αυτός είναι ένας παράγοντας διαμόρφωσης της κακής εικόνας του ελληνικού ποδοσφαίρου.

5. Πόσο έχει συμβάλει η ανοχή της πολιτείας;

Πίνακας 5

Από τους 220 ερωτηθέντες φιλάθλους απάντησαν ως εξής:

α. καθόλου = 15%

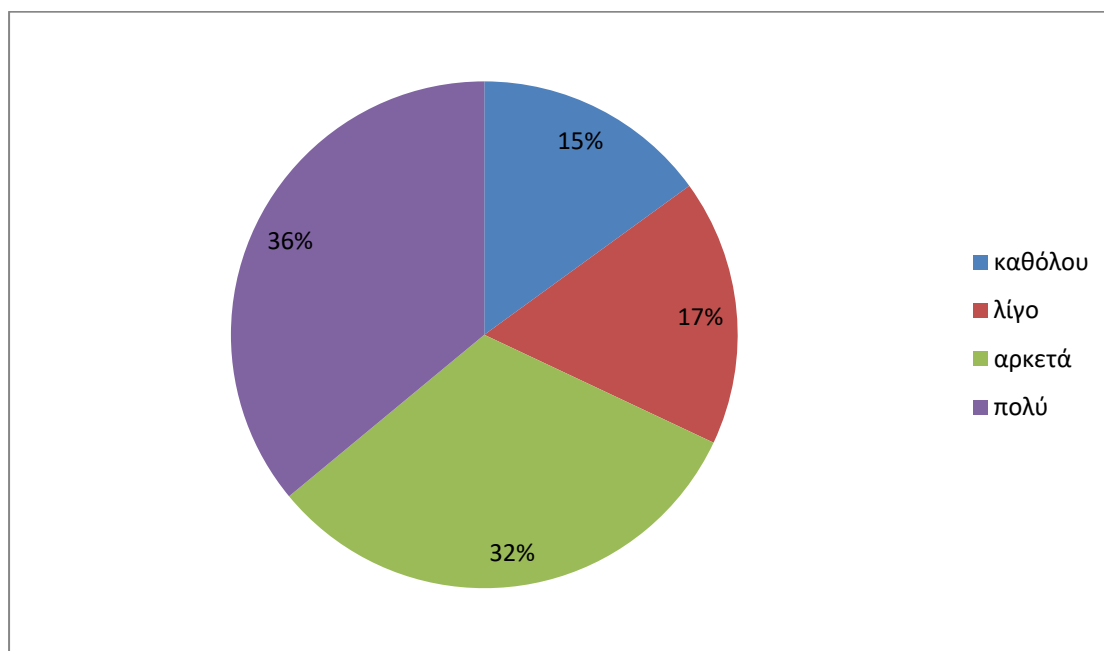
β. λίγο = 28%

γ. αρκετά = 40%

δ. πολύ = 17%

Αυτό το αποτέλεσμα δείχνει πως οι Έλληνες φιλάθλοι σε ποσοστό 57% (αρκετά – πολύ) πιστεύουν ότι έχει συμβάλει η ανοχή της πολιτείας (ατιμωρησία, μη επαρκής έλεγχος).

6. Πόσο έχει συμβάλει η χαμηλή ποιότητα του αθλήματος και τα κρούσματα βίας;

Πίνακας 6

Από τους 220 ερωτηθέντες φιλάθλους απάντησαν ως εξής:

α. καθόλου = 15%

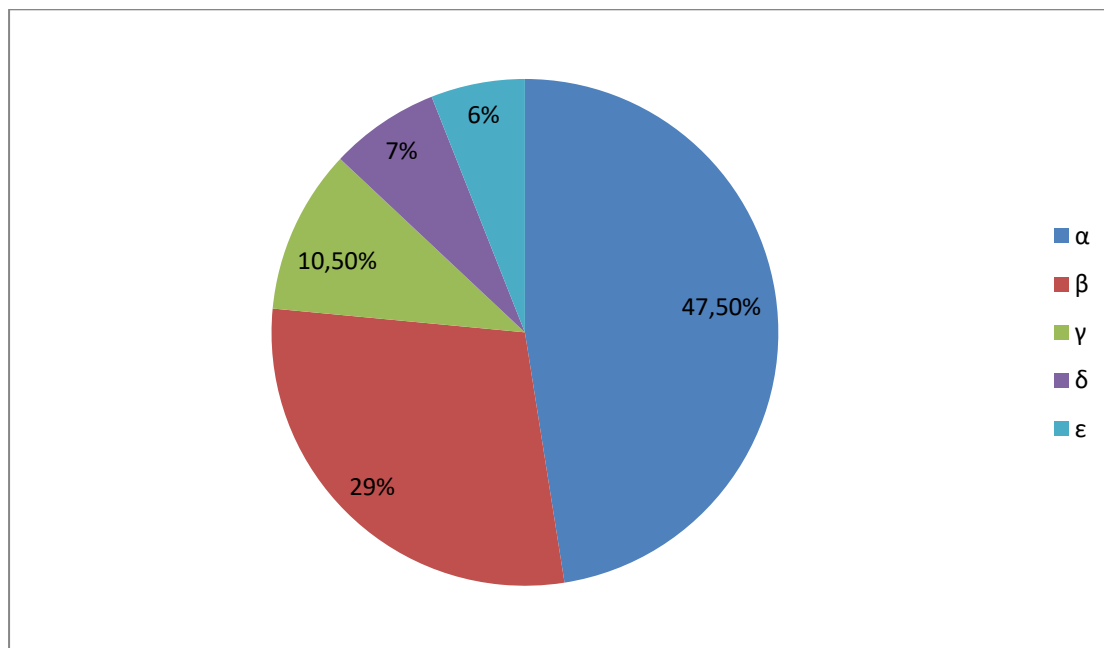
β. λίγο = 17%

γ. αρκετά = 32%

δ. πολύ = 36%

Αυτό το αποτέλεσμα δείχνει πως οι Έλληνες φιλάθλοι σε ποσοστό 68% (αρκετά – πολύ) πιστεύουν ότι για την κακή εικόνα του ελληνικού ποδοσφαίρου έχει συμβάλει η χαμηλή ποιότητα και τα κρούσματα βίας των ελληνικών γηπέδων.

7. Στο ελληνικό πρωτάθλημα διεξάγονται πολλά παιχνίδια των οποίων το αποτέλεσμα είναι προϊόν προσυνεννόησης;

Πίνακας 7

Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής:

α. συμφωνώ απόλυτα = 47,50%

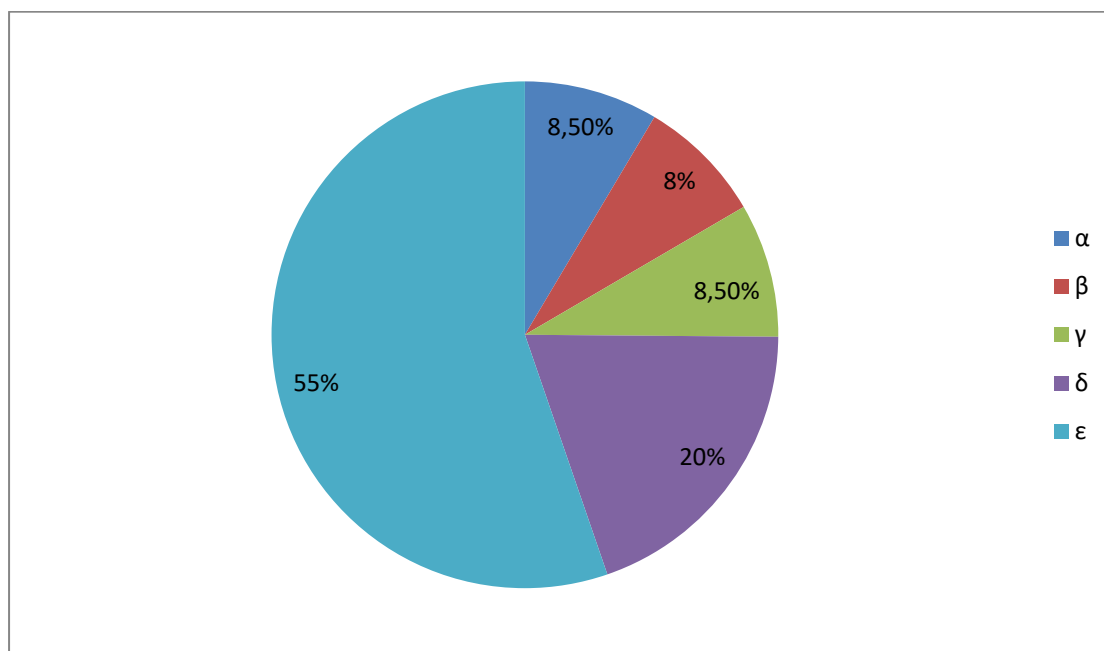
β. μάλλον συμφωνώ = 29%

γ. ούτε συμφωνά, ούτε διαφωνώ = 10,50%

δ. μάλλον διαφωνώ = 7%

ε. διαφωνώ απόλυτα = 6%

8. Η διαιτησία είναι αμερόληπτη;

Πίνακας 8

Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής:

α. συμφωνώ απόλυτα = 8,50%

β. μάλλον συμφωνώ = 8%

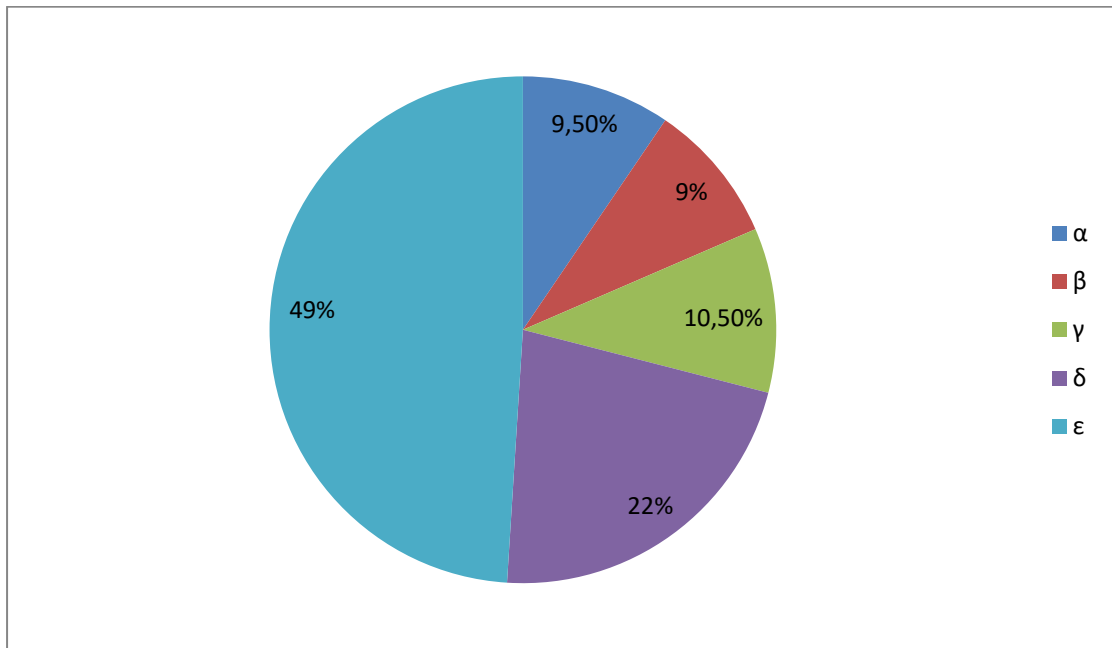
γ. ούτε συμφωνά, ούτε διαφωνώ = 8,50%

δ. μάλλον διαφωνώ = 20%

ε. διαφωνώ απόλυτα = 55%

Αυτό το αποτέλεσμα δείχνει την αρνητική εικόνα των ερωτηθέντων φιλάθλων που έχουν για τη διαιτησία αφού σε ποσοστό 75% (διαφωνούν απόλυτα, μάλλον διαφωνούν) δεν πιστεύουν σε μια αμερόληπτη διαιτησία.

9. Η διαιτησία λειτουργεί με ισονομία – ίση μεταχείριση μεταξύ των ομάδων;

Πίνακας 9

Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής:

α. συμφωνώ απόλυτα = 9,50%

β. μάλλον συμφωνώ = 9%

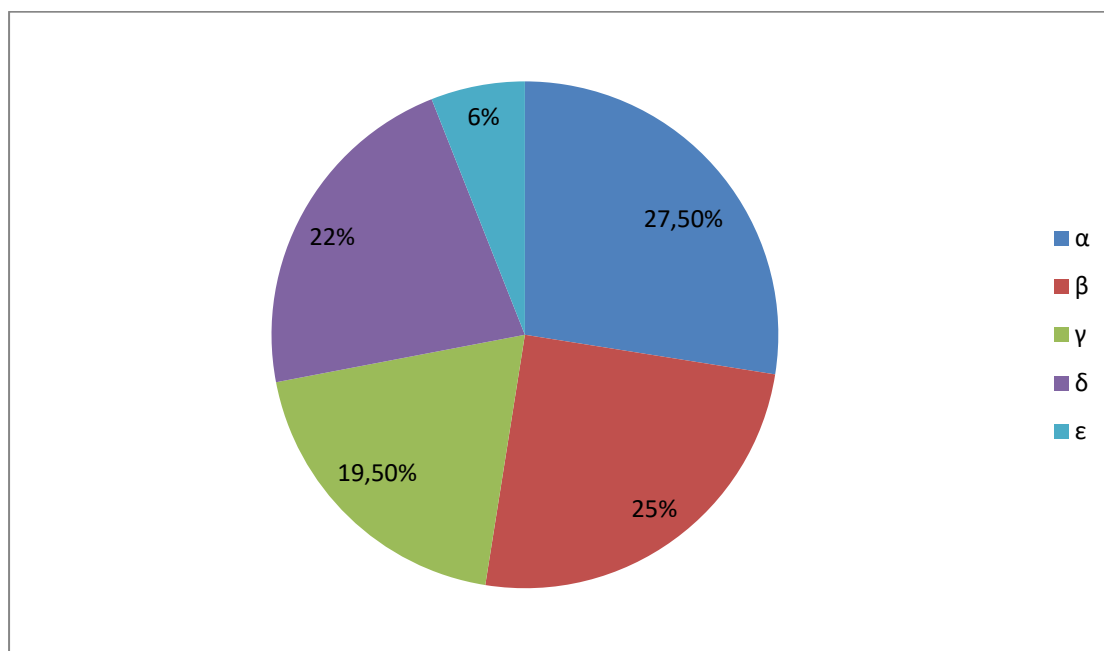
γ. ούτε συμφωνά, ούτε διαφωνώ = 10,50%

δ. μάλλον διαφωνώ = 22%

ε. διαφωνώ απόλυτα = 49%

Αυτό το αποτέλεσμα δείχνει το πιστεύω των ερωτηθέντων φιλάθλων που έχουν για τη διαιτησία όσον αφορά την ισονομία – ίση μεταχείριση των ομάδων αφού σε ποσοστό 7% (διαφωνούν απόλυτα, μάλλον διαφωνούν).

10. Χρειάζεται κάθαρση το ελληνικό ποδόσφαιρο και η διαίτησία;

Πίνακας 10

Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής:

α. συμφωνώ απόλυτα = 27,50%

β. μάλλον συμφωνώ = 25%

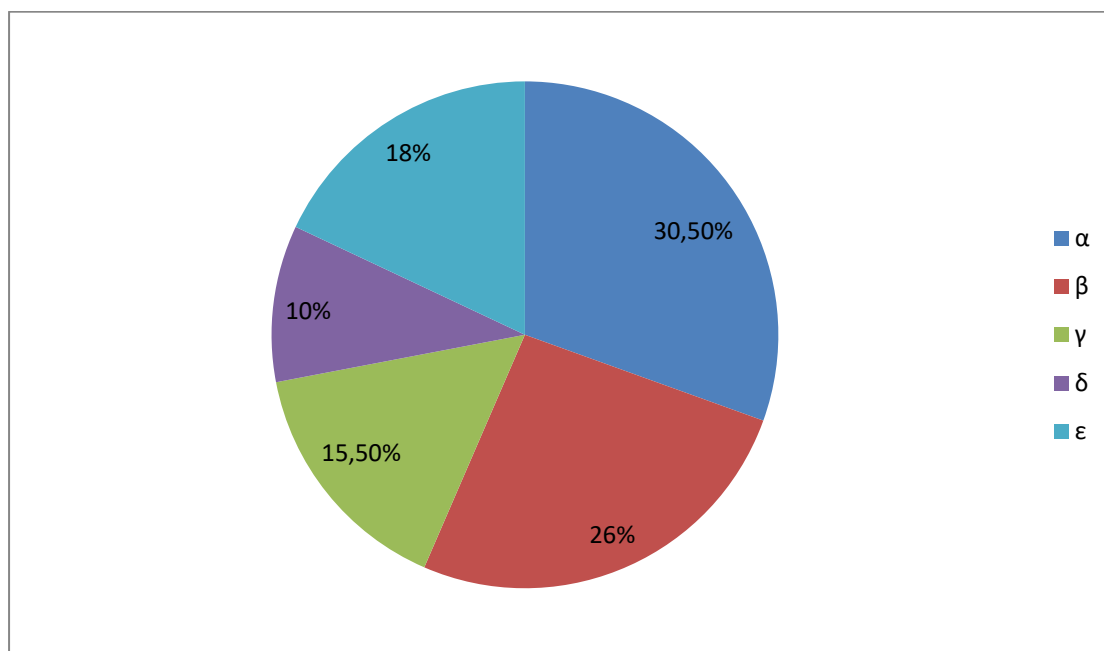
γ. ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ = 19,50%

δ. μάλλον διαφωνώ = 22%

ε. διαφωνώ απόλυτα = 6%

Ένα ποσοστό πάνω από το 50% δηλώνουν η διαίτησία και το ελληνικό ποδόσφαιρο χρειάζεται κάθαρση.

11. Ποιας ομάδας είστε φίλαθλος;

Πίνακας 11

Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής:

α. Ολυμπιακός = 30,50% (μπλε χρώμα)

β. Παναθηναϊκός = 26% (κόκκινο χρώμα)

γ. ΑΕΚ = 15,50% (πράσινο χρώμα)

δ. ΠΑΟΚ = 10% (μωβ χρώμα)

ε. Άλλη ομάδα = 14% (θαλασσί χρώμα)

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα αποτελέσματα από την έρευνα μας δείχνουν μια αρνητική εικόνα των ερωτηθέντων για το ελληνικό επαγγελματικό ποδόσφαιρο σε ποσοστό της τάξης του 55%. Και αυτό οφείλεται σε μεγάλο ποσοστό στην αναξιοπιστία που εκπέμπει το ελληνικό πρωτάθλημα

Ανησυχητικό είναι και το ποσοστό του 88% των απαντήσεων των ερωτηθέντων οι οποίοι δηλώνουν ότι υπάρχει μεροληψία της διοργανώτριας αρχής και αυτός είναι ένας από τους παράγοντες διαμόρφωσης της κακής εικόνας του ελληνικού ποδοσφαίρου. Ευθύνες για το θέμα φαίνεται ότι υπάρχουν σε όλους τους τομείς αφού ένα ποσοστό της τάξης του 76,5% πιστεύουν ότι υπάρχουν αγώνες προσυμφωνημένοι.

Το αποτέλεσμα της ερώτησης 6 δείχνει πως οι Έλληνες φίλαθλοι σε ποσοστό 68% (αρκετά – πολύ) πιστεύουν ότι για την κακή εικόνα του ελληνικού ποδοσφαίρου έχει συμβάλει η χαμηλή ποιότητα και τα κρούσματα βίας των ελληνικών γηπέδων.

Όσον αφορά τις ερωτήσεις που γίνονται για τη διαιτησία οι απαντήσεις δείχνουν την αρνητική εικόνα των ερωτηθέντων φιλάθλων που έχουν για τη διαιτησία αφού σε ποσοστό 75% (διαφωνούν απόλυτα, μάλλον διαφωνούν) δεν πιστεύουν σε μια αμερόληπτη διαιτησία. Δυστυχώς τα ποσοστά παραμένουν περίπου τα ίδια στην ερώτηση κατά πόσο η διαιτησία λειτουργεί με ισονομία – ίση μεταχείριση για όλες τις ομάδες. Επίσης ένα ποσοστό πάνω από 50% δηλώνει ότι η ελληνική διαιτησία και το ελληνικό ποδόσφαιρο χρειάζεται κάθαρση. Όλα αυτά τα πιστεύω οδηγούν τόσο στην απαξίωση που έχουμε τόσο για τη διαιτησία όσο και για το ίδιο το ελληνικό ποδόσφαιρο. Ίσως είναι και ένας από τους κυριότερους λόγους μαζί με την οικονομική κρίση της χώρας που οδηγεί στην εικόνα των άδειων κερκίδων στους περισσότερους αγώνες του ελληνικού πρωταθλήματος.

Στην μελέτη μας δείξαμε ότι η ιδιότητα του μέλους ενός βίαιου αθλητικού σωματείου μπορεί να είναι μια ορθολογική επιλογή, ακόμα και για εκείνους που δεν αρέσκονται να συμμετέχουν σε βίαιες πράξεις και καβγάδες. Ο βασικός μηχανισμός που προσδιορίζουμε αφορά τα οφέλη της δικτύωσης που προκύπτουν από την συμμετοχή σε μια τέτοιου είδους οργάνωση. Ο ρόλος των ηγετών αυτού

του τύπου των ομάδων είναι επίσης καθοριστικός. Οι ηγέτες μπορεί να απαιτήσουν από τα νεαρά μέλη τους να συμμετέχουν σε καβγάδες, απειλώντας σε αντίθετη περίπτωση να τους αποβάλουν εάν δεν συναινέσουν. Διαπιστώνουμε ότι η εφαρμογή των πολιτικών αντιμετώπισης αυτού του είδους των φαινομένων, μειώνει τυπικά την βία που διαπράττουν οι χούλιγκαν. Ωστόσο μπορεί να προκαλέσει την αντίδραση των ηγετών, οι οποίοι θα επιλέξουν μικρότερες και βιαιότερες ομάδες, οπότε σε αυτήν την περίπτωση οι πολιτικές προκαλούν μεγαλύτερη βία. Το παραπάνω αποτέλεσμα υπογραμμίζει την ανάγκη της ορθής μελέτης των βίαιων οργανωμένων οπαδών των ομάδων, με στόχο την αποφυγή των καλοπροαίρετων, αλλά αντιπαραγωγικών πολιτικών που εφαρμόζονται για την αντιμετώπισή τους.

Τα ευρήματα μας όσον αφορά την μεταχείριση που έχει ο ποδοσφαιρικός χουλιγκανισμός από τα μέσα ενημέρωσης, δείχνουν ότι οι σχέσεις ανάμεσα στους νεαρούς οπαδούς των διάφορων ομάδων και στους δημοσιογράφους είναι σε σημαντικό βαθμό πιο πολύπλοκες, ασαφείς και ανατρεπόμενες από ότι οι προηγούμενες κοινωνιολογικές έρευνες έχουν δείξει. Οι μελέτες των περιπτώσεων που εξετάσαμε μας δίνουν απόδειξη της τεχνητής κατασκευής των άξιων προς προβολή ειδήσεων, μέσω των έντιμων αναφορών της αστυνομίας για το φαινόμενο του χουλιγκανισμού. Ωστόσο μπορούν να προκύψουν εντάσεις και συγκρούσεις ανάμεσα στην αστυνομία και στα μέσα ενημέρωσης όσον αφορά την γνήσια απεικόνιση του ντόπιου χουλιγκανισμού.

Για να επιλυθούν τα επακόλουθα παράδοξα, φαίνεται ότι έχουν υιοθετηθεί τρεις στρατηγικές από τα μέσα ενημέρωσης, μια εκ νέου ανακάλυψη του χουλιγκανισμού, η σύγκρουση ανάμεσα στα μέσα ενημέρωσης και στην αστυνομία όσον αφορά την σύλληψη των ατόμων που παραβιάζουν τον νόμο και η ανάθεση των ευθυνών στους Άλλους (όπως είναι η αγγλική εισβολή των χούλιγκαν). Φαίνεται όμως ότι καμία από τις παραπάνω προσεγγίσεις δεν έχουν μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα όσον αφορά την αναφορά των περιστατικών της βίας των οπαδών, την ίδια στιγμή που συμβαίνουν. Αντιμέτωπες με την εξελιγμένες μεθόδους παρακολούθησης από τα μέσα ενημέρωσης και την αστυνομία, οι περιπτώσεις της βίας στα γήπεδα συμβαίνουν, όταν οι χούλιγκαν του ποδοσφαίρου προκαλούν το

ευρύτερο κοινό που παρακολουθεί τους αγώνες για προσωπική ή συλλογική ευχαρίστηση.

Μέσω της παρουσίας τους στα γήπεδα οι χούλιγκαν μπορούν να παίξουν με την αδιάκοπη απαίτηση των μέσων ενημέρωσης για την προβολή 'τεμπέλικων' ρεπορτάζ και 'ανέμελων' τίτλων στα μπροστινά φύλα της εφημερίδας. Οι δημοσιογράφοι ενδιαφέρονται περισσότερο για την δράση των χούλιγκαν και τα περιστατικά βίας στα γήπεδα, παρά για τους ίδιους τους χούλιγκαν. Οι μεταμορφώσεις, οι πανουργίες και οι στρατηγικές του αντικειμένου ξεπερνούν την κατανόηση της προσωπικότητας του υποκειμένου (Baudrillard 1990, Giulianotti, 1994a,).

6. ANTI ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Το ποδόσφαιρο που ονειρεύεται ο μικρός Γιάννης

Μια συγκλονιστική επιστολή έστειλε στην εφημερίδα «ΠΡΑΣΙΝΗ» ο μικρός φίλος του Παναθηναϊκού, ονόματι Γιάννης του οποίου η φωτογραφία που έκλαιγε στο στάδιο του ΟΑΚΑ στα επεισόδια με τον Ολυμπιακό έκανε το γύρο του κόσμου πριν λίγα χρόνια.

Ο Γιάννης γράφει για το ποδόσφαιρο το οποίο ονειρεύεται. Ένα ποδόσφαιρο χωρίς επεισόδια, χωρίς βία και με την παρουσία φιλάθλων και των δύο ομάδων στο γήπεδο.

Στην επιστολή του αναφέρει:

Αυτή την εμπειρία στο ΟΑΚΑ κανείς δεν θα ήθελε να τη ζήσει, όχι μόνο ένας μικρός αλλά ούτε καν ένας μεγάλος. Την ώρα που παρακολουθούσα την αγαπημένη μου ομάδα, ξαφνικά βλέπω παντού καπνό, γονείς με τα παιδιά τους να τρέχουν από εδώ και από εκεί. Σκέτος εφιάλτης.

Δεν είναι αυτό ποδόσφαιρο για μένα. Το ποδόσφαιρο για μένα όπως και για πολλά άλλα παιδιά είναι ένας τρόπος ζωής, μέσα από αυτό γνωρίζεις φίλους, μαθαίνεις να έχεις πειθαρχία, να σέβεσαι τους αντιπάλους σου με τον καλύτερο τρόπο.

Και οι στιγμές στο γήπεδο είναι τέλειες. Τόσες χιλιάδες φίλαθλοι να φωνάζουν για την αγαπημένη τους ομάδα, για να εμψυχώσουν τους παίκτες; ώστε να φθάσουν σε μία ακόμη νίκη. Όταν πηγαίνω στο γήπεδο για να παρακολουθήσω έναν αγώνα θέλω να είναι όπως ο αγώνας με την Μπαρτσελόνα που το έζησα και ακόμα και όταν χάναμε ήταν σαν να κερδιζαμε. Δεν ένοιαζε κανέναν η ήττα. Το μόνο για το οποίο ενδιαφερόταν ο καθένας ήταν να δημιουργήσει μια ωραία ατμόσφαιρα.

Μου αρέσει την επόμενη μέρα που κάθομαι μαζί με φίλους που είναι Αεκτζήδες, Ολυμπιακοί και συζητάμε για τις ομάδες με ωραίο τρόπο. Χωρίς να βρίζουμε ο ένας την ομάδα του άλλου. Δεν λέω έχει πλάκα να υπάρχει μία κόντρα αλλά μέσα σε λογικά πλαίσια, γιατί όταν το πράγμα ξεφεύγει δημιουργούνται σοβαρά επεισόδια.

Δεν είναι ωραίο πράγμα να παίζουν ξύλο οπαδοί δύο διαφορετικών ομάδων.

Εγώ είμαι φίλαθλος του Παναθηναϊκού και θέλω να βλέπω τους παίκτες φίλους μεταξύ τους και τους φιλάθλους να είναι ενωμένοι. Έχω φανταστεί τον εαυτό μου ως ποδοσφαιριστή πολλές φορές. Συγκεκριμένα στη θέση του τερματοφύλακα. Είναι το πιο μεγάλο μου όνειρο και θα βάλω τα δυνατά μου για να τα καταφέρω.

Εύχομαι το ελληνικό ποδόσφαιρο να είναι πιο ασφαλές από ότι έζησα, γιατί ξεπερνώντας τα όρια του επιτρεπτού μπορεί και να το καταστρέψουμε. Επίσης θα ήθελα να μην γίνονται όλα αυτά που το δυσφημίζουν ως άθλημα δηλαδή στημένα παιχνίδια, βία. Το τελευταίο που επιθυμώ να γίνουν πιο ωραία γήπεδα.

6.1. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

- Πρωταρχικός σκοπός είναι η απομάκρυνση των χούλιγκαν από τα γήπεδα.
- Η καλλιέργεια αθλητικού πνεύματος – ευγενούς άμιλλας
- Ψήφιση νομοσχεδίου για πάταξη της βίας
- Αυστηρές ποινές στους ταραξίες
- Τιμωρία ομάδων σε αγώνες κλεισμένων των θυρών
- Κάθαρση ελληνικού ποδοσφαίρου

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

AGIS PROGRAMME (2003). Football hooliganism with an EU dimension: towards an international legal framework. Ανακτήθηκε από: http://www.asser.nl/media/2169/cms_sports_49_1_report-hooliganism.pdf

Andersson, T. (2001). "Swedish football hooliganism, 1900-1939". *Soccer and Society*, 2(1): 1-18.

Avgerinou, V., Giakoumatos, S.G. (2011). "The Effect of Hooliganism on Greek Football Demand". *Violence and Aggression in Sporting Contests*, 4: 155-174.

Carnibella, G., Fox, A., McCann, J., Marsh, J., Marsh, P. (1996). "Football violence in Europe". Ανακτήθηκε από: http://www.sirc.org/publik/football_violence.pdf

Caruso, R., di Domizio, M. (2013). Hooliganism and demand for football in Italy: Attendance and counter-violence policy evaluation. Ανακτήθηκε από: http://wp.comunite.it/data/wp_no_101_2013.pdf

Distaso, W., Leonida, L., Ansaldo Patti, D.M., Navarra, P. (2012). "Corruption and Referee Bias in Football: the Case of Calciopoli". Ανακτήθηκε από: https://workspace.imperial.ac.uk/people/Public/wdistaso/calciopoli_paper.pdf

Jewell, R.T., Simmons, R., Szymanski, S. (2014). "Bad for Business? The Effects of Hooliganism on English Professional Football Clubs". *Journal of Sports Economics*, 15(5): 429-450.

Korstanje M (2014), "River Plate in the Second division of Soccer (Football): risk, Sports & Violence", *International Journal of Safety and Security in Tourism*, 6:1-24.

Lulescu, M. (2012). "Hooliganism – contemporary social phenomenon". *International Conference 'Challenges of the Knowledge Society. Social sciences'*, 1867-1875.

Nielsen, C.A. (2013), "Stronger than the state? Football hooliganism, political extremism and the Gay Pride Parades in Serbia", *Sport in Society*, 16(8):1038-1053

Pannenberg, A. (2010). "Football in Africa. Observations about political, financial, cultural and religious influences". Ανακτήθηκε από: <http://www.bibalex.org/Search4Dev/files/378212/217069.pdf>

Pohlkamp, S. (2014). The impact of referees on match outcomes in professional sports: Evidence from the German Football Bundesliga. Ανακτήθηκε από: https://www.wiso.uni-hamburg.de/fileadmin/vwl/industrioekonomik/Team/Steffi/individual_01.pdf

Pope, B.R., Pope, N.G. (2015). "Own-Nationality Bias: Evidence from UEFA Champions League Football Referees". *Economic Inquiry*, 52(2): 1292-1304.

Poulton, E. (2012). 'Not another football hooligan story'? Learning from narratives of 'true crime' and desistance. *Internet Journal of Criminology*. Ανακτήθηκε από:

http://www.internetjournalofcriminology.com/poulton_football_hooliganism_ijc_dec_2012.pdf

Priks, M. (2011). "Unemployment and Hooliganism". Ανακτήθηκε από: http://www.ne.su.se/polopoly_fs/1.40119.1320678398!/menu/standard/file/UnemploymentHooliganism.pdf

Smolík J. (2012). "Football Hooligans in the Czech Republic: Selected Topics" [Chuliganie stadionowi w Republice Czeskiej: wybrane wątki]. *Kultura – Społeczeństwo – Edukacja*, 2, 75-95.

Smolík, J. (2006), "Football fan culture in the Czech Republic Development, problems, causes". *Esporte e Sociedade*, 3. Ανακτήθηκε από: <http://www.uff.br/esportesociedade/pdf/es303.pdf>

Spaaij, R. (2006). "Aspects of hooligan violence. A Reappraisal of Sociological Research into Football Hooliganism". Ανακτήθηκε από: <http://ramonspaaij.nl/PDF/ASSR-WP0602.pdf>

Spaaij, R. (2006a). *Understanding Football Hooliganism*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Sullivan, M.T., Strauss, J., Friedman, D.S. (2012). "Football discipline as a barometer of racism in English sport and society, 2004-2007: spatial dimensions". *Middle States Geographer*, 45:27-35.

Van Limbergen, K., Colaers, C., and Walgave, L. (1987). *Onderzoek naar de maatschappelijke en psycho-sociale achtergronden van het Voetbalvandalisme* (research into the social and Psychosocial background of football hooliganism) Catholic University Leuven, Belgium.

Williams John, Dunning, Eric, and Murphy Patrick (1984), *Hooligans Abroad - The Behaviour and Control of English Fans in Continental Europe*. (Routledge and Kegan Paul. London).

Cowie, A.P. (1989), *Oxford Advanced Learners Dictionary* (Oxford University Press, Oxford).

Dahlback, O (1990), "Criminality and Risk-taking"; *Personality and Individual Difference* 11(3) , 265-72. i

Davies, D (1985), "Affluent Fans Lead Fighting", *The Observer* 6 June.

Gabler H, (1984), *On the problem of soccer spectators' aggressions*. Paper presented at the Olympic Scientific Congress, Eugene, OR, USA.

Harrington, JA. (1968). *Soccer Hooliganism* (Bristol: John Wright.)

Eshel Ilan, Samuelson Larry, Shaked Avner (1998), "Altruists. Egoists, and Hooligans in a Local Interaction Model" *American Economic Review* 1:157-179.

Levitt Steven D. and Venkatesh Sudhir (2000). 'An Economic Analysis of a Drug-Selling Gang's Finances', *Quarterly Journal of Economics*, 115: 755-789.

Kerr, John H (1994), *Hooliganism*. (Open University Press. Bristol, USA).

Marsh. P. (1978), *Aggro: The illusion of Violence*. (London: Dent.)

Marsh, P and Harre, R (1978). The world of football hooliganism, *Human Nature*, 1: 62-69.

Taylor, I, (1984), "Putting the boot into a working-class sport. British soccer after Bradford and Brussels", *Sociology of Sport Journal* 4:171-191.

Armstrong G. (1998), *Football Hooligans - Knowing the Score*. (Berg, New York USA).

Becker S. Gary (1965), "Crime and Punishment: An economic approach". *Journal of Political Economy*, 76: 169-217.

Becker S. Gary and Landes William M. (1994). *Essays in the Economics of Crime and Punishment*, Columbia University Press (New York).

Carnibella, Giovanni, Fox Anne, Fox Kate, McCann Joe, Marsh James; Marsh Peter (1996), 'Football Violence in Europe - A Report to the Amsterdam Group', Mimeo, The Social Issue Research Centre, Oxford.

Moorhouse, H.F. (1991). Football hooligans: new bottles, old whines? *Sociological Review*. 39 (3) 489-502.

Murphy. P., Williams, J. & Dunning. E. (1990). *Football on Trial*. London: Routledge.

Redhead. S. (1991). Some reflections on discourses on football hooliganism *Sociological Review*. 39(3), 479-86.

Ward, C. (1989). *Steaming In*. London: Simon & Schuster.

Williams, J. (1991 a). Lick my boots: racism in English football. Unpublished working paper. University of Leicester.

Williams, J. (1991 b). Having an away day: English football spectators and the hooligan debate. In J. Williams & S. Wagg (Eds). *British Football and Social Change: Getting into Europe*. Leicester: Leicester University Press.

Willis. P. (1990). *Common Culture*. Milton Keynes: Open University Press.

Giulianotti, R. (1991). Scotland's Tartan Army in Italy: the case for the carnivalesque. *Sociological Review*. 39(3). 503-27.

- Giulianotti, R. (1992). Hibs boys disturb the Lieges in casual fashion. *The Herald*, 13 Oct.
- Giulianotti, R. (1994a). Taking liberties: Hibs casualties and Scottish law. In R. Giulianotti et al (Eds).
- Giulianotti, R. (1994b). Social identity and public order: political and academic discourses on football violence. In R. Giulianotti et al (Eds).
- Giulianotti R. (1995). Football and the politics of carnival: an ethnographic study of Scottish fans at the 1992 European Championship in Sweden. *International Review for the Sociology of Sport*. 30(2), 191-223.
- Giulianotti, R. (1996). A sociology of Scottish football fan culture. Unpublished PhD thesis, Department of Sociology. University of Aberdeen.
- Giulianotti, R. (1998). Hooligans and carnival fans: Scottish football supporter identities. In G. Armstrong & R. Giulianotti (Eds). *Foothill in the Making: Developments in the World Game*. Basingstoke: Macmillan.
- Giulianotti, R., Bonney, N. & Hepworth, M. (Eds) (1994). *Football, Violence and Social Identity*. London: Routledge.
- Giulianotti R. & Williams, J (Eds) (1994). *Game without Frontiers: Football, Identity and Modernity*. Aldershot: Avebury.
- Hall, S, (1978). The treatment of football hooligans in the press. In A. Ingham (Ed.). *Football Hooliganism: The Wider Context*. London: Inter-Action.
- Harris, R. (1992). On Taking the Rough with the Smooth within Academe, Unpublished paper, Department of Anthropology. University College. London.
- Hill, D. (1989). *Out of his Skin: The John Barnes Phenomenon*. London: Faber & Faber.
- Home Affairs Committee (1990). *Policing Football Hooliganism: Memoranda of Evidence*. London: HMSO.
- Home Affairs Committee (1991). *Policing Football Hooliganism: Report Together with the Proceedings of the Committee*. London: HMSO.
- Hornby, N. (1992). *Fever Pitch: A Fan's Life*. London: Victor Gollancz.
- Jameson, F. (1991). *Postmodernism, or the Cultural Logic of Late Capitalism*. London: Verso.
- Mackay, J.R. (1990), *Hibernian: The Complete Story*, Edinburgh: Sportsprint.
- Marsh, P. (1978). *Aggro: The Illusion of Violence*. London: Dent.

- Marsh, P., Rosser, E. & Harre R. (1978). *The Rules of Disorder*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Meech, P. & Kilborn, R, (1991). Media and identity in a stateless nation: the case of Scotland. *Media, Culture and Society*, 14. 245-60.
- Allan, J. (1989). *Bloody Casuals; Diary of a Football Hooligan*. Glasgow: Famedram.
- Armstrong, G. (1992). Impartiality and the BBC. *Flashing Blade* (Dec).
- Armstrong, G. (1993). Like that Desmond Morris? In D. Hobbs & T. May (Eds), *Interpreting the Field*. Oxford: Oxford University Press.
- Armstrong, G. (1994). False Leeds. In R. Giulianotti & J. Williams (Eds).
- Armstrong, G. 1998). *Football Hooligans: Knowing the Score*. Oxford: Berg.
- Armstrong, G. & Harris, R. (1991). Football hooligans: theory and evidence. *Sociological Review*. 39(3), 427-58.
- Armstrong, G. & Hobbs, D. (1993). Tackled from behind. In R. Giulianotti et al(Eds).
- Armstrong, G. & Giulianotti, R. (1995). Avenues of contestation: football hooligans running and ruling urban spaces. Paper to the British Sociological Association Annual Conference Contested Cities: social process and spatial form, University of Leicester. 10-13 April.
- Armstrong, G. & Giulianotti, R. (1998). From another angle: police surveillance and football supporters. In C. Norris & G, Armstrong (Eds). *Surveillance Systems In Contemporary Society*. Aldershot: Avebury.
- Armstrong, G. & Young, M. (1997). Legislators and interpreters: football hooligans and the law. In G. Armstrong & R. Giulianotti (Eds), *Entering the Field: A Perspectives in World Football* Oxford: Berg.
- Baudrillard, J. (1990). *Fatal Strategies*, London: Pluto.
- Baudrillard, J. (1993). *The Transparency of Evil*. London: Verso.
- Bauman, Z. (1992). *Intimations of Post modernity*. London: Routledge.
- Buford, B. (1991). *Among the Thugs*, London: Seeker & Warburg.
- Cohen, S. (1980). *Folk Devils and Moral-Panics*. Second Edition. Cambridge: Blackwell.
- Cosgove, S. (1991). *Hampden Babylon: Sex and Scandal in Scottish Soccer*. Edinburgh: Canon gate.
- Davies, P. (1990). *All Played Out: The Full Story of Italia '90*. London: Heinemann.

Derrida J. (1992). *The Other Heading: Reflections on Today's Europe*. Indiana: Indiana University Press.

Dunning, E., Murphy, P. & Waddington, I. (1991). Anthropological versus sociological approaches to the study of soccer hooliganism: some critical notes. *Sociological Review*. 39(3), 459-78.

Dunning, E. Murphy, P. & Williams J. (Eds) (1988). *The Roots of Football Hooliganism*, London: Routledge.

Fiske, J. (1993). *Power Plays, Power Works*, London: Verso.

Χλιαουτάκης Ι., Η διαντίδραση της βίας. Το τρίπολο: αγωνιστικός χώρος - κερκίδα - κοινωνία. Η περίπτωση του χούλιγκαν στην ελληνική κοινωνία. Τελική έκθεση, Γενική Γραμματεία Έρευνας Τεχνολογίας, ΑΘΗΝΑ (1996).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. Πόσο παρακολουθείτε ή ενδιαφέρεστε για το ελληνικό επαγγελματικό ποδόσφαιρο;

α. καθόλου

β. λίγο

γ. αρκετά

δ. πολύ

2. Ποιος παράγοντας θα σας ωθούσε να πηγαίνατε στο γήπεδο για να παρακολουθήσετε αγώνες ελληνικού επαγγελματικού ποδοσφαίρου;

α. να πάω μαζί με την οικογένειά μου

β. όταν παίζει η ομάδα μου

γ. όταν αναμένεται να γίνει ένας ωραίος αγώνας

δ. όταν αναμένεται ο αγώνας να είναι καθαρός

ε. δεν θα πήγαινα ποτέ

3. Ποια είναι η εικόνα που παρουσιάζει το ελληνικό επαγγελματικό ποδόσφαιρο;

α. κακή

β. μέτρια

γ. καλή

δ. πολύ καλή εικόνα

4. Πόσο έχει συμβάλει στην διαμόρφωση κακής εικόνας η τυχόν μεροληψία των διοργανωτών για ομάδες;

α. καθόλου

β. λίγο

γ. αρκετά

δ. πολύ

5. Πόσο έχει συμβάλει η ανοχή της πολιτείας;

α. καθόλου

β. λίγο

γ. αρκετά

δ. πολύ

6. Πόσο έχει συμβάλει η χαμηλή ποιότητα του αθλήματος και τα κρούσματα βίας;

α. καθόλου

β. λίγο

γ. αρκετά

δ. πολύ

7. Στο ελληνικό πρωτάθλημα διεξάγονται πολλά παιχνίδια των οποίων το αποτέλεσμα είναι προϊόν προσυνεννόησης;

α. συμφωνώ απόλυτα

β. μάλλον συμφωνώ

γ. ούτε συμφωνά, ούτε διαφωνώ

δ. μάλλον διαφωνώ

ε. διαφωνώ απόλυτα

8. Η διαιτησία είναι αμερόληπτη;

α. συμφωνώ απόλυτα

β. μάλλον συμφωνώ

γ. ούτε συμφωνά, ούτε διαφωνώ

δ. μάλλον διαφωνώ

ε. διαφωνώ απόλυτα

9. Η διαιτησία λειτουργεί με ισονομία – ίση μεταχείριση μεταξύ των ομάδων;

α. συμφωνώ απόλυτα

β. μάλλον συμφωνώ

γ. ούτε συμφωνά, ούτε διαφωνώ

δ. μάλλον διαφωνώ

ε. διαφωνώ απόλυτα

10. Χρειάζεται κάθαρση το ελληνικό ποδόσφαιρο και η διαιτησία;

α. συμφωνώ απόλυτα

β. μάλλον συμφωνώ

γ. ούτε συμφωνά, ούτε διαφωνώ

δ. μάλλον διαφωνώ

ε. διαφωνώ απόλυτα

Παρακαλώ όπως δώσετε μία απάντηση σε κάθε ερώτηση. Δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις. Χρόνος απάντησης ερωτηματολογίου 5 λεπτά.

11. Ποιας ομάδας είστε φίλαθλος;

α. Ολυμπιακός

β. Παναθηναϊκός

γ. ΑΕΚ

δ. ΠΑΟΚ

ε. Άλλη ομάδα

Η ερώτηση Νο 11 είναι προαιρετική και αν θέλετε απαντάτε.